

OHJAAJAN PSYYKKINEN TUKI RYHMÄKODIN ASUKKAILLE

**Alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden
tukeminen**

Sosiaalialan koulutusohjelma,
Sosionomi (YAMK)
Opinnäytetyö
Kevät 2010

Hanna Käkönen

Koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma	Sosionomi (YAMK)	
Tekijä/Tekijät		
Hanna Käkönen		
Työn nimi		
Ohjaajan psyykinen tuki ryhmäkodin asukkaille Alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden tukeminen		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Kevät 2010	69 + 9
TIIVISTELMÄ		
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää millaisia kokemuksia ohjaajilla on alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden psyykkisestä tukemisesta ryhmäkodissa. Lisäksi tarkoitukseni oli selvittää mitä psyykinen tuki on ryhmäkodin ohjaajien näkemyksen mukaan. Tutkimusaineistoksi keräsin ohjaajien kirjallisia ja suullisia tapauskuvauksia. Tutkimukseen osallistui yhteensä 18 ohjaajaa kuudesta eri ryhmäkodista: Espoosta, Kontiolahdelta, Oravaisista, Oulusta, Turusta ja Ylöjärveltä. Tutkimus on laadullinen tutkimus. Analysoin aineiston aineistolähtöisesti sisällönanalyyysimenetelmää käyttäen.</p> <p>Ohjaajien kuvausten mukaan lapset ja nuoret tarvitsevat psyykkistä tukea ihmissuhteissaan, turvapaikkaprosessissaan ja psyykkisessä voinnissaan. Ryhmäkodin asukkaat ikävöivät perhettään ja ovat huolissaan turvapaikkaprosessinsa etenemisestä. Lapsilla ja nuorilla on psyykkisiä oireita kuten masennusta, univaikeuksia ja itsetuhoisuutta.</p> <p>Ohjaajat antavat psyykkistä tukea ohjaussuhteessa. Ohjattavan ja ohjaajan välisen ohjaussuhteen kehittyminen vaatii aikaa ja edellyttää luottamuksen syntymistä. Ohjaajalla ja erityisesti omaohjaajalla on merkittävä rooli lasten ja nuorten elämässä. Ohjaajat keskustelevat ryhmäkodin asukkaiden kanssa ja järjestävät heille toimintaa.</p> <p>Lasten ja nuorten psyykinen tukeminen vaikuttaa ohjaajien tunteisiin sekä työssä jaksamiseen. Ryhmäkodin toiminnan puitteet luovat rajoitteita ja mahdollisuuksia psyykkiseen tukemiseen. Vaikeasti oirehtivia asukkaita ei pystytä tukemaan ryhmäkodissa.</p> <p>Lasten ja nuorten kokemukset, tunteet ja psyykkiset oireet ovat yhteydessä toisiinsa. Samoin ohjaajien tunteet ja työssäjaksaminen liittyvät toisiinsa. Psyykkisen tuen ydin ryhmäkodin ohjaajan työssä on ohjaussuhde lapseen tai nuoreen. Ohjaussuhde on merkittävä kahdella tavalla. Ohjaussuhde on suhde, jossa psyykinen tukeminen mahdollistuu. Lisäksi ohjaussuhde ja ohjaajan läsnäolo lapsen tai nuoren elämässä itsessään ovat psyykkistä tukea. Lasten ja nuorten tuen tarpeeseen ja psyykkiseen tukemiseen tulee kiinnittää huomiota ryhmäkodin työssä. Onnistunut psyykinen tukeminen edellyttää ohjaajien, ryhmäkodin moniammatillisen työryhmän sekä yhteistyökumppaneiden välistä tiivistä yhteistyötä.</p>		
Avainsanat		
ohjaaja, yksintullut alaikäinen turvapaikanhakija, psyykinen tuki, ryhmäkoti		

Degree Programme in Social Services		Degree Master of Social Services
Author/Authors Hanna Käkönen		
Title Supervisor´s Psychological Support for the Residents of Group home Supporting Unaccompanied Minor Asylum Seekers		
Type of Work Master´s Thesis	Date Spring 2010	Pages 69 + 9 appendices
<p>ABSTRACT</p> <p>The aim of my thesis was to examine what kind of experiences supervisors encounter in providing psychological support to unaccompanied minor asylum seekers in a group home. In addition, my aim was to find out the supervisors´ perspective of psychological support. For my research, I collected written and oral case descriptions from 18 supervisors in six different group homes. The group homes were located in Espoo, Kontiolahti, Oravainen, Oulu, Turku and Ylöjärvi. This study is a qualitative research, which was analyzed based on the collected data by using the content analysis method.</p> <p>According to the supervisors´ descriptions, minor asylum seekers need psychological support in their relationships, in their asylum seeking process and in their psychological well-being. The residents of a group home miss their families and are worried about the procedure of their asylum seeking process. Minor asylum seekers have psychological symptoms like depression, sleeping problems and self-destructiveness.</p> <p>The supervisors give psychological support in a counseling relationship. The developing of a relationship between the minor and the supervisor takes time and requires building up of trust. The supervisors and especially the personal supervisor have a special role in the lives of the minors. The supervisors have dicussions with the residents of a group home and arrange them activities. Giving psychological support affects to the emotions and work endurance of the supervisor. The setting of a group home creates both constraints and possibilities for giving support. The minors who show severe psychological symptoms cannot be supported in a group home.</p> <p>The minor´s experiences, emotions and psychological symptoms are connected to each other. At the same time the emotions and work endurance of a supervisor are connected. The counseling relationship with the minor is the core of the psychological support in the work of a supervisor in a group home. The counseling relationship is essential in two ways. Psychological support takes place in the relationship. The counseling relationship and the supervisor´s presence in the life of the minor are both psychological support as such. The minors´ need for psychological support and the offer of support should be emphasized in the group home setting. The successful offer of support requires intense cooperation between the supervisors, the multi-professional team of a group home and other actors.</p>		
Keywords supervisor, unaccompanied minor asylum seeker, psychological support, group home		

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1 JOHDANTO	1
2 LAPSET JA NUORET TURVAPAIKANHAKIJOINA	2
2.1 Alaikäinen yksintullut turvapaikanhakija	2
2.2 Turvapaikkamenettely Suomessa	4
2.3 Turvapaikanhakijan ja pakolaisen kokemukset	9
2.4 Alaikäisen yksintulleen turvapaikanhakijan psyykinen vointi	10
3 RYHMÄKOTI	12
4 PSYKKINEN TUKI JA OHJAAMINEN	15
4.1 Ohjauksen määrittelyä	15
4.2 Psyykinen tuki turvapaikanhakijoiden vastaanottotyössä	16
4.3 Kulttuuritaustan vaikutus ohjaussuhteeseen	19
4.4 Psyykinen tukeminen ja sen haasteet	20
5 TUTKIMUSASETELMA	21
5.1 Tutkimuksen lähtökohta ja tutkimuskysymykset	21
5.2 Tutkimusaineisto ja tutkimukseen osallistuneet ryhmäkodit	22
6 TUTKIMUKSEN KULKU	26
6.1 Tutkimusluvut ja tapauskuvausten kerääminen	26
6.2 Analyysin ja tulkinnan vaiheet	30
7 TULOKSET	32
7.1 Ryhmäkodin lapset ja nuoret	34
7.1.1 Kokemukset	34
7.1.2 Tunteet	37
7.1.3 Psyykinen vointi	38
7.2 Kuvauksia psyykkisestä tuesta	39
7.2.1 Ohjaussuhde	39
7.2.2 Psyykkisen tuen välineet	45
7.2.3 Psyykkisen tuen sisältö	49
7.3 Ohjaaja	52
7.4 Ryhmäkoti	54
7.5 Ryhmäkodin jälkeen	56
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	57
9 POHDINTA	60
LÄHTEET	64
LIITTEET	
1 Tutkimusluvut (6 kpl)	
2 Tapauskuvauksen kirjoittamisen ja kertomisen ohjeistus	
3 Tutkimukseen osallistujan perustiedot	

1 JOHDANTO

Turvapaikanhakijat ovat ajankohtainen aihe vuoden 2010 Suomessa, koska hakijoiden määrä on kasvanut merkittävästi vuodesta 2008 alkaen. Turvapaikanhakijat hakevat turvapaikkaa kotimaansa ulkopuolelta poliittisten konfliktien ja köyhyyden vuoksi. Hakijoiden joukossa on myös lapsia ja nuoria, jotka saapuvat ilman vanhempiaan tai huoltajiaan. Yksintulleet turvapaikanhakijalapsen ja -nuoret majoitetaan ryhmäkoteihin, joissa he asuvat turvapaikkaprosessinsa ajan. Näitä ryhmäkoteja ja niiden sivutoimipisteitä oli Suomessa yhteensä 16 vuoden 2010 alussa.

Yksintulleet turvapaikanhakijalapsen ja ryhmäkotien toiminta ovat tulleet minulle tutuiksi, koska työskentelen ohjaajana Espoon ryhmäkodissa. Ohjaajana olen saanut olla mukana lasten ja nuorten arkielämässä. Ohjaajat huolehtivat esimerkiksi ryhmäkodin asukkaiden päivärtymistä, ruokailuista ja koulunkäynnistä. He järjestävät lapsille ja nuorille vapaa-ajan ohjelmaa ja viettävät aikaa heidän kanssaan. Ohjaajat myös keskustelevat ryhmäkodin asukkaiden kanssa ja auttavat heidän ongelmiaan.

Ilman perhettään maahan tulleiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten elämäntilanne on haastava. He eivät elä uudessa ympäristössä ilman läheisiään ja käyvät läpi monivaiheista turvapaikkaprosessia. Heillä ei ole tietoa tulevaisuudestaan ennen kuin he saavat päätöksen turvapaikkahakemukseensa. Päätöksellä he voivat saada joko myönteisen tai kielteisen oleskeluluvan Suomeen.

Työssäni ohjaajana huomasin, että monet ryhmäkodin asukkaat oirehtivat psyykkisesti. He eivät esimerkiksi saa unta iltaisin, ja heidän saattaa olla vaikea keskittyä koulunkäyntiin. Monet itkevät ja kertovat ikävästään sekä huolestaan kotimaahan jäänyttä perhettään kohtaan.

Lasten ja nuorten oirehdinta sai minut miettimään lapsille ja nuorille annettavaa tukea tarkemmin. Ryhmäkodin asukkaat tarvitsevat tukea psyykkiseen hyvinvointiinsa, mutta psyykkisen tuen sisältöä ja sen antamisen keinoja oli vaikea määritellä. Samoin ohjaajan rooli lasten ja nuorten tukijoina ryhmäkodin moniammatillisessa työryhmässä oli mielestäni epäselvä. Saadakseni selvennystä psyykkiseen tukemiseen ja ohjaajan työhön ryhmäkodissa lähdin tekemään tätä tutkimusta opinnäytetyönäni.

Tutkimustani varten pyysin ryhmäkodin ohjaajia kertomaan kokemuksiaan lasten ja nuorten psyykkisestä tukemisesta. Ohjaajat kertoivat kokemuksiaan kirjallisina ja suullisina tapauskuvauksina. Näistä kuvauksista selvitin, mitä psyykkinen tukeminen on

ohjaajien kokemuksen mukaan ja millaisia kokemuksia ohjaajilla on psyykkisestä tukemisesta yleensä. Tutkimukseni tarkoituksena oli nostaa esiin alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden psyykkisen tuen tarvetta sekä ryhmäkodin ohjaajien kokemuksia ja ammattitaitoa.

Tavoitteenani on, että ohjaajien kokemukset herättävät ajatuksia ja keskustelua yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden psyykkisen tuen tarpeesta suomalaisessa vastaanottojärjestelmässä. Tavoitteenani on myös, että ryhmäkotien ohjaajat saavat selvennystä tärkeään rooliinsa lasten ja nuorten tukijoina. Toivon, että tutkimukseni antaa tietoa ja työvälaineitä toisille ohjaajille sekä turvapaikanhakijoiden vastaanottotyön ammattilaisille.

Tutkimusraporttini toisessa kappaleessa kerron alaikäisistä yksintulleista turvapaikanhakijoista ja suomalaisesta turvapaikkamenettelyssä. Kolmannessa kappaleessa kuvaan turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmää sekä yksintulleita lapsia ja nuoria vastaanottavia ryhmäkoteja. Neljännessä kappaleessa tarkastelen sosiaalialan ohjausta ja psyykkistä tukemista eri näkökulmista. Kappaleissa viisi ja kuusi kuvaan tutkimuksen lähtökohtia ja toteuttamista. Loppuosa raportissa käsittelee ohjaajien kokemuksia ja niistä tekemiäni johtopäätöksiä.

2 LAPSET JA NUORET TURVAPAIKANHAKIJOINA

2.1 Alaikäinen yksintullut turvapaikanhakija

Suomesta turvapaikkaa hakevien joukossa on alaikäisiä, jotka saapuvat maahan ilman vanhempiaan tai muuta huoltajaa (Maahanmuuttovirasto 2008). Turvapaikanhakija on ulkomaan kansalainen, joka hakee oleskeluoikeutta toiseen maahan. Perusteita turvapaikanhakuun ovat koti- tai muun asuinmaan vaaralliset ja epäinhimilliset olosuhteet. (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 87; emt § 88; Maahanmuuttoviraston sanasto 2009).

Kotimaan vaikeiden olosuhteiden vuoksi Suomeen saapuu lisäksi kiintiöpakolaisia, jotka ovat YK:n määrittelemiä kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia henkilöitä (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 90). Heidät valitaan haastatteluilla Suomen pakolaiskiintiöön ja he saavat maahan muuttaessaan oleskeluluvan automaattisesti (Maahanmuuttovirasto 2009c). Turvapaikanhakijat joutuvat sen sijaan hakemaan oleskelulupaa maahan ja heidän hakemuksensa käsitellään turvapaikkamenettelyssä (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 94).

Alaikäiset lähtevät kotimaastaan monesti vanhempiensa tai muiden läheisten sukulaisten lähettämänä. Synä lasten ja nuorten lähtöön kotimaastaan ovat esimerkiksi aseelliset konfliktit, väkivalta, koulun käynnin estyminen ja etninen syrjintä. Myös köyhyys ja huono-osaisuus kotimaassa saavat lapset ja heidän perheensä suunnittelemaan muuttoa ulkomaille. Lasten ja nuorten perheillä voi olla myös toive seurata lasta myöhemmin uuteen maahan. (Ayotte 2000: 6; 20; Ilman huoltajaa tulleet lapset Euroopassa - ohjelman suositukset 2004: 26; Sourander 2007: 482.)

Yksintulleiden turvapaikanhakijoiden määrä vaihtelee vuosittain (TAULUKKO 1). Vuonna 2007 yksintulleita alaikäisiä hakijoita oli 98 ja vuonna 2008 heitä oli 706. Vuonna 2009 hakijoita oli 544 alustavan tilaston mukaan. Vuonna 2008 hakijamäärä kasvoi siis huomattavasti ja hakijoiden määrä pysyi korkeana myös vuonna 2009. (Maahanmuuttovirasto 2008; emt 2009d; emt 2010a.)

TAULUKKO 1. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa vuosina 2005–2009 (Maahanmuuttovirasto 2008; emt 2009d; emt 2010a).

VUOSI	YKSINTULLEET ALAIKÄISET TURVAPAIKANHAKIJAT
2005	218
2006	112
2007	98
2008	706
2009 (alustava tilasto)	544

Vuonna 2009 Suomeen tuli alaikäisiä yksintulleita turvapaikanhakijoita eniten Somaliasta (193), Irakista (148) ja Afganistanista (84). Hakijoita on tullut lisäksi muun muassa Angolasta, Bulgariasta, Iranista ja Guineasta. Suurin osa hakijoista (84 %) vuoden 2009 alkupuolella oli poikia ja iältään 15–17-vuotiaita (Euroopan muuttoliikeverkosto 2009: 6; Maahanmuuttovirasto 2009e: 4; emt 2010a.)

2.2 Turvapaikkamenettely Suomessa

Henkilö rekisteröityy turvapaikanhakijaksi jättäessään turvapaikkahakemuksen. Hakemus jätetään poliisille tai rajatarkastusviranomaisille maahan saavuttaessa. Turvapaikkahakemuksella haetaan kansainvälistä suojelua kotimaan tai muun pysyvän asuinmaan vaikeiden olosuhteiden vuoksi. Peruste hakea kansainvälistä suojelua on uhka tulla vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, yhteiskunnallisen järjestäytymisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Myös uhat kuolemanrangaistuksesta, kidutuksesta, muusta epäinhimillisestä kohtelusta sekä aseellisista konflikteista ovat perusteita hakea kansainvälistä suojelua. (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 87; emt § 88, emt § 94; emt § 95.)

Poliisi tai rajavartiolaitos suorittaa turvapaikkamenettelyssä tutkinnan, jossa selvitetään hakijan henkilöllisyys sekä matkareitti ja maahantulo Suomeen. Tutkintansa tulokset poliisi ja rajaviranomaiset ilmoittavat Maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttovirasto (ent. Ulkomaalaisvirasto) selvittää turvapaikanhakijan perusteet kansainväliseen suojeluun sekä muut mahdolliset perusteet oleskeluluvan saamiseen. Selvityksensä jälkeen Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen turvapaikkahakemukseen. (Huilla 2007: 11–12; Maahanmuuttovirasto 2009f; Ulkomaalaislaki 301/2004 § 94; emt § 97.)

Poliisi ja rajaviranomaiset tutkivat myös onko hakija hakenut turvapaikkaa aikaisemmin toisesta Euroopan Unionin valtiosta, tai muista Dublin 2 -sopimusta noudattavista valtioista eli Norjasta, Islannista tai Sveitsistä. Sopimuksen mukaan maa, joka on ensimmäisenä vastaanottanut turvapaikanhakijan, on vastuussa hakemuksen käsittelystä. Turvapaikanhakijoiden liikkumista maasta toiseen kontrolloidaan Eurodac-sormenjälkirekisterillä, johon tallennetaan kaikkien yli 14-vuotiaiden hakijoiden sormenjäljet. Hakija, jonka sormenjäljet löytyvät Eurodac-järjestelmästä, voidaan käännättää ensimmäiseen turvapaikanhakumaahan. Maahanmuuttoviraston käännytyspäätöksessä otetaan kuitenkin huomioon hakijan yksilölliset syyt ja henkilökohtainen tilanne, jotka voivat vaikeuttaa käännytystä. Perustelluin syin käännytys voidaan jättää tekemättä. (Eurodac -sormenjälkirekisteri turvapaikanhakijan avuksi 2003; Euroopan Unionin neuvoston asetus 343/2003 artikla 3; emt artikla 16; Huilla 2007: 11–13; Maahanmuuttovirasto 2009f.)

Alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden turvapaikkamenettelyä koskevat pääosin samat periaatteet kuin täysi-ikäistenkin menettelyä. Ulkomaalaislain (301/2004 § 6) mukaan lasten ja nuorten asioita käsitellessä on kuitenkin huomioitava alaikäisen etu sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyvät seikat. Lain mukaan alaikäistä

koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisesti. Vuonna 2008 alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden hakemukset on käsitelty pääosin nopeammin kuin täysi-ikäisten hakijoiden. Vuonna 2009 käsittely on ollut joiltakin osin nopeampaa. (Maahanmuuttovirasto 2009a; emt 2009b; emt 2010b; emt 2010c.) Alaikäisten hakemusten käsittelyaikojen hidastumiseen on vaikuttanut hakijoiden määrän voimakas kasvu vuoden 2008 lopulla (Maahanmuuttovirasto 2009d).

Maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan lain (493/1999 § 26–§ 29) mukaan alaikäisille yksintulleille turvapaikanhakijoille voidaan määrätä edustaja. Käytännössä vastaanottokeskukset hakevat edustajan määräystä kaikille yksintulleille turvapaikanhakijoille (Alaikäisyksiköt ja alaikäisten palvelut 2009). Hakemus edustajan määräämisestä tehdään käräjäoikeudelle ja sen tekee turvapaikanhakijan vastaanottokeskus tai alaikäisen oleskelukunnan sosiaalilautakunta. Edustajan tehtäviin kuuluu huolehtia lapsen edusta ja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa. Edustajaksi soveltuu henkilö, joka on halukas ja kykenevä huolehtimaan tehtävästään. Edustaja jatkaa tehtäviään kunnes lapsi täyttää 18 vuotta, muuttaa pysyvästi pois Suomesta tai hänen huoltajansa saapuu maahan. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999 § 26–§ 29; Sosiaalihuoltolaki 1982/710 § 6.)

Valtaosalla maahan saapuvista turvapaikanhakijoista ei ole henkilöllisyyspapereita, eikä matkustusasiakirjoja heidän ilmoittautuessaan turvapaikanhakijoiksi viranomaisille. Hakijan henkilötiedot perustuvat asiakirjojen puuttuessa hakijan omaan ilmoitukseen ja viranomaisten suorittamiin tutkimuksiin. Hakijalle voidaan suorittaa tarvittaessa lääketieteellinen ikätutkimus (käytetään myös nimityksiä ikäarviointi ja iänmääritys, kirjoittajan huomio). Ikätutkimus suoritetaan, jos turvapaikkatutkintaa suorittavilla viranomaisilla eli poliisilla, rajavartiostolla tai Maahanmuuttovirastolla herää epäily hakijan esittämien henkilötietojen oikeellisuudesta. Alaikäiseltä hakijalta ja hänen edustajaltaan pyydetään suostumus ikätutkimuksen suorittamiseen. (Sisäasiainministeriö 2009a: 29–30.)

Alaikäisillä on turvapaikkamenettelyssä joitakin oikeuksia ja etuja täysi-ikäisiin hakijoihin verrattuina. Etuja ovat nopeampi käsittely turvapaikkamenettelyssä ja oikeus saada virallinen edustaja. Oleskeluluvan saatuaan alaikäisillä on oikeus saada vanhemmilleen tai tosiasialliselle huoltajalleen, sekä heidän kanssaan asuville alaikäisille sisaruksilleen oleskelulupa maahan. Alaikäiset saavat myös oleskeluluvan todennäköisemmin kuin täysi-ikäiset. Ikätutkimuksella voi tästä syystä olla merkittävä vaikutus hakijan oikeuksiin turvapaikkamenettelyssä. (Euroopan Unionin Neuvoston direktiivi 86/2003 artikla 4;

Sisäasiainministeriö 2009b; emt 2009: 30–31; Ulkomaalaislaki 301/2004 § 37; emt § 114.)

Ikätutkimuksia suoritetaan alaikäisille yksintulleille turvapaikanhakijoille jonkin verran. Ikätutkimusten tekemisestä ja ikäarviinnista on Suomessa käyty kriittistä keskustelua, koska ikätutkimuksia koskevaa lainsäädäntöä ei toistaiseksi ole olemassa. (Sisäasiainministeriö 2009a: 29–31.) Ikätutkimuksilla on kuitenkin osoitettu usean alaikäiseksi ilmoittautuneen täysi-ikäisyys. Vuoden 2009 tammi–syyskuun tilaston mukaan 60 % alaikäistä hakijoista, joille ikätutkimus suoritettiin, osoittautui täysi-ikäisiksi (Parsons 2010: 79).

Maahanmuuttovirasto antaa myönteisiä ja kielteisiä päätöksiä turvapaikkahakemuksiin. Seuraavassa taulukossa (TAULUKKO 2) näkyy myönteiset ja kielteiset päätökset turvapaikkahakemuksiin vuodelta 2009 Maahanmuuttoviraston alustavan tilaston mukaan. Taulukossa on eriteltyä alaikäisten yksintulleiden ja muiden hakijoiden eli täysi-ikäisten sekä huoltajiensa kanssa saapuneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden päätökset.

TAULUKKO 2. Maahanmuuttoviraston tekemät oleskelulupapäätökset turvapaikanhakijoille vuoden 2009 alustavan tilaston mukaan (Maahanmuuttovirasto 2010d; emt 2010e). Suluissa prosenttiosuus päätösten kokonaismäärästä.

	ALAIKÄISET YKSINTULLEET	MUUT HAKIJAT
MYÖNTEINEN	333 (56 %)	1348 (32 %)
KIELTEINEN	227 (38 %)	2532 (59 %)
RAUENNEET HAKEMUKSET	32 (5 %)	386 (9 %)
PÄÄTÖKSIÄ YHTEENSÄ	592	4266

Vuonna 2009 alaikäisistä yksintulleista hakijoista 56 % sai myönteisen ja 38 % kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa. Muista hakijoista 32 % sai myönteisen ja 59 % kielteisen päätöksen. Alaikäiset yksintulleet saivat siis myönteisen päätöksen

useammin kuin muut hakijat. Alaikäisille päätöksiä tehtiin 592 ja muille hakijoille 4266. Tehdyt päätökset antavat viitteitä myös turvapaikanhakijoiden määrästä vuonna 2009. Alaikäisiä yksintulleita turvapaikanhakijoita saapui Suomeen alustavan tilaston mukaan 544 ja muita hakijoita 5910 (Maahanmuuttovirasto 2010a; emt 2010f). Muita hakijoita saapui Suomeen siis noin kymmenkertainen määrä alaikäisiin yksintulleisiin verrattuna vuonna 2009.

Päätöksiä turvapaikkahakemuksiin annetaan usealla eri perusteella. Perusteita myönteiselle päätökselle ovat turvapaikka, oleskelulupa humanitaarisen tai toissijaisen suojelun perusteella, oleskelulupa perheenjäsenyyden tai yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella sekä tilapäinen oleskelulupa. Humanitaarinen ja toissijainen suojelu oleskelulupaperusteena korvasi vuoden 2009 kesäkuun alusta oleskeluluvan suojeluntarpeen perusteella. (Maahanmuuttovirasto 2010d; emt 2010e.)

Turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka, jos hän on kotimaassaan tai muussa pysyvässä asuinmaassaan uhattuna etnisistä, uskonnollisista tai poliittisista syistä eikä hän uhan vuoksi pysty turvautumaan alkuperämaaan suojeluun. Oleskeluluvan humanitaarisen tai toissijaisen suojelun perusteella hakija saa, jos alkuperämaassa hakijaa uhkaavat sotatoimet tai epäinhimillinen ja ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Yksilöllisiä inhimillisiä syitä oleskeluluvan saamiseksi ovat esimerkiksi terveydentila, Suomeen syntyneet siteet ja hakijan haavoittuvainen asema. (Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 323/2009 § 88; emt 88a; Ulkomaalaislaki 301/2004 §52; emt § 87.)

Perusteita kielteiselle päätökselle ovat hakijan turvallinen alkuperämaa, Dublin-sopimus (ts. hakija on hakenut aikaisemmin turvapaikkaa toisesta Dublin 2 -sopimusta noudattavasta maasta eli EU-maista, Norjasta, Islannista tai Sveitsistä) sekä ilmeisen perusteeton hakemus (Maahanmuuttovirasto 2010d; emt 2010e). Maahanmuuttovirasto tekee kielteisen päätöksen yhteydessä päätöksen henkilön maasta poistamisesta tai karkottamisesta. Kielteiseen päätökseen voi hakea muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta. (Maahanmuuttovirasto 2009f; Ulkomaalaislaki 301/2004 § 98.)

TAULUKKO 3. Maahanmuuttoviraston alaikäisille yksintulleille tekemien turvapaikkapäätösten perusteet vuoden 2009 alustavan tilaston mukaan (Maahanmuuttovirasto 2010d; Maahanmuuttovirasto 2010e). Suluissa prosenttiosuus päätöksistä.

MYÖNTEISET PÄÄTÖKSET	määrä	KIELTEISET PÄÄTÖKSET	määrä
turvapaikka	1 (0 %)	kielteinen	30 (13 %)
suojeluntarve 31.5.2009 asti	75 (23 %)	turvallinen alkuperämaa	2 (1 %)
humanitaarinen suojelu 1.6.2009 alkaen	103 (31 %)	Dublin-sopimus	183 (81 %)
toissijainen suojelu 1.6.2009 alkaen	113 (34 %)	ilmeisen perusteeton	12 (5 %)
oleskelulupa: inhimillinen syy	40 (12 %)		
oleskelulupa: perheenjäsen	-		
oleskelulupa: tilapäinen	1 (0 %)		
Myönteiset päätökset yhteensä	333	Kielteiset päätökset yhteensä	227

Alaikäiset yksintulleet turvapaikanhakijat saivat vuonna 2009 myönteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa yleisimmin humanitaarisen (31 %) ja toissijaisen suojelun (34 %) perusteella. Vuoden alkupuoliskolla he saivat päätöksiä myös suojeluntarpeen (23 %) perusteella, mutta tämä peruste poistettiin lakimuutoksella toukokuun lopussa. Varsinaisen turvapaikan sai vain yksi hakija vuoden 2009 alustavan tilaston mukaan.

Kielteisen päätöksen merkittävin peruste vuonna 2009 oli Dublin-sopimus (81 %). Dublin2 -sopimuksen mukaan hakijan turvapaikkahakemus käsitellään pääsääntöisesti ensimmäisessä sopimuksen mukaisessa turvapaikanhakumaassa. Käytännössä hakijat palautetaan ensimmäiseen turvapaikanhakumaahan ja heidän hakemuksensa käsitellään siellä. (Eurodac -sormenjälkirekisteri turvapaikanhakijan avuksi 2003; Euroopan Unionin neuvoston asetus 343/2003 artikla 3; emt 16.)

Turvapaikanhakijat läpikäyvät useita eri vaiheita turvapaikkamenettelyn aikana, kuten edellisestä ilmenee. Myös turvapaikanhakijan lähtö kotimaastaan ja matka Suomeen

ovat osa turvapaikanhaun ja pakolaisuuden prosessia. Pentikäinen (2005) on tutkinut Suomeen tulleiden somalialaisten ja vietnamlaisien kokemuksia pakolaisuudesta. Tutkimuksessaan hän esittää pakolaisuuden neljänä eri vaiheena. Pentikäisen tutkimukseen osallistuneet ovat tulleet maahan sekä turvapaikanhakijoina että pakolaisina.

2.3 Turvapaikanhakijan ja pakolaisen kokemukset

Pentikäisen (2005: 107–108) kuvaama ensimmäinen pakolaisuuden vaihe on irtaantuminen. Tässä vaiheessa ihminen irtaantuu kotimaastaan sekä läheisistään ja lähtee pakomatalle kohti tuntematonta tulevaisuutta. Pakolaiset kokevat irtaantuessaan turvattomuutta ja epätietoisuutta elämässään. Ayotte (2000) esittelee ilman huoltajaa kotimaastaan pakoon lähtevien lasten ja nuorten kokemuksia ja heidän matkustustapojaan Euroopassa. Yksin matkustavien lasten ja nuorten matkat kestävät päivistä kuu-kausiin ja niiden aikana he altistuvat muun muassa vaarallisille matkustustavoille sekä seksuaaliselle hyväksikäytölle. He matkustavat eri kulkuneuvoilla kuten junalla, lentokoneella ja rekka-autolla. Lapset ja nuoret matkustavat usein saattajan tai salakuljettajan mukana ja matkustus tapahtuu osin laittomilla keinoilla. Salakuljettajat ovat yksittäisiä henkilöitä tai järjestäytyneitä ryhmiä, jotka auttavat ihmisiä laittomissa rajanylityksissä. (Ayotte 2000: 80–84.) Kuten Pentikäisen haastattelemat pakolaiset myös Ayotten tutkimat lapset ja nuoret ovat matkallaan epätietoisia määränpäästään ja perillepääsystä.

Saapuessaan maahan ja hakiessaan turvapaikkaa pakolainen pääsee Pentikäisen (2005: 107–108) mukaan takaisin laillisuuden piiriin ja siirtyy pakolaisuuden prosessissaan niin sanottuun välitilaan. Välitilassa pakolainen odottaa turvapaikkamenettelyn edistymistä ja lopulta päätöstä turvapaikkahakemukseensa (Pentikäinen 2005: 147). Helander ja Mikkonen (2002) ovat tehneet selvityksen yksin tulleiden pakolaislasten kokemuksista ja psykososiaalisesta tilanteesta Suomessa. Selvityksen mukaan lapset ja nuoret kokevat päätöksen odottelun ahdistavaksi (Helander - Mikkonen 2002: 108). Rea (2002) on tutkinut alaikäisten yksin tulleiden turvapaikanhakijoiden psyykkistä vointia ja maahanmuuton jälkeisiä ongelmia Irlannissa. Rean (2002: 90, 97) tutkimuksessa nuoret hakijat kokivat tilanteessaan haastavaksi nimenomaan turvapaikkaprosessin viivästymisen ja epävarmuuden tulevaisuudestaan. Erityisesti he pelkäsivät maasta karkottamista.

Sourander (2007) on tehnyt lastenpsykiatrisen tutkimuksen alaikäisten yksin tulleiden lasten kokemuksista ja ongelmista. Sourander toteaa, että lasten on vaikea ymmärtää turvapaikkamenettelyn kulkua. Turvapaikanhakuprosessi ja päätöksen odottelu saatta-

vat aiheuttaa ahdistusta haavoittuvaisessa asemassa oleville lapsille ja nuorille (Sourander 2007: 482–483). Samaan tulokseen on tullut myös Rea (2002: 90) irlantilaisessa tutkimuksessaan. Lasten ja nuorten voi olla vaikea ymmärtää, miksi heidän perheensä on lähettänyt heidät turvapaikanhakijoiksi. Nuorten hakijoiden vanhemmat, ystävät tai salakuljettajat ovat saattaneet kehottaa heitä salaamaan asioita tai pitäytymään peitetarinassa turvapaikkatutinnan aikana, jotta he saisivat varmemmin oleskeluluvan. Valheessa ja pelossa eläminen on raskasta nuorille turvapaikanhakijoille. (Sourander 2007: 482; Ayotte 2000: 20.)

Alaikäiset yksintulleet turvapaikanhakijat kokevat eron perheestään ja läheisistään hyvin raskaaksi. Irrotettuina perheensä yhteydestä he kokevat juurettomuutta, turvattomuutta ja hylätyksi tulemista. Lapset ja nuoret ovat myös huolissaan kotimaahan tai pakolaisleirille jääneistä perheenjäsenistään ja läheisistään. Heidän perheensä saattaa olla kadonnut tai he kuulevat Suomessa ollessaan perheensä vaikeuksista kotimaassa (Ayotte 2000:5; Rea 2002: 97; Helander - Mikkonen 2002: 104; Sourander 2007: 482.)

Saapuessaan uuteen maahan turvapaikanhakijalapsen ja -nuoren saapuvat myös uuteen kulttuuriin. Kulttuuri on samaan yhteisöön kuuluvien ihmisten tapa hahmottaa todellisuutta ja se saa heidät tuntemaan yhteenkuuluvuutta. Kulttuuri on merkittävä osa ihmisen identiteettiä ja se omaksutaan jo lapsuudessa omassa perheessä ja kasvuympäristössä. Ihmisen kulttuurinen identiteetti kuitenkin muovautuu ja muuttuu uuteen ja erilaiseen ympäristöön muutettaessa. (Hall 2003: 85; Hofstede 1993: 22–28.) Lasten ja nuorten kehitykseen kuuluva identiteetin muodostuminen on haasteellisempaa uudessa maassa (Helander - Mikkonen 2002: 114; Kristal-Andersson 2000: 18).

2.4 Alaikäisen yksintulleen turvapaikanhakijan psyykinen vointi

Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat erityisen haavoittuvia mielenterveyden kannalta (Sourander 2007: 483). Useiden eri tutkimusten mukaan he kärsivät psyykkisistä oireista ja mielenterveyden ongelmista. Rean (2002: 99) tutkimat Irlantiin saapuneet lapset ja nuoret kärsivät ahdistuksesta, masennuksesta, keskittymisvaikeuksista ja somaattisista oireista kuten univaikeuksista sekä pää- ja vatsakivusta. Helanderin ja Mikkosen (2002: 12–13 ja 107) selvityksen mukaan ryhmäkodissa asuvilla nuorilla on ollut itsetuhoista ja aggressiivista käytöstä, unettomuutta, painajaisia ja syömishäiriöitä. Souranderin (2007: 482) lastenpsykiatrisessa tutkimuksessa lapset ja nuoret kärsivät lisäksi mielialan vaihteluista, impulsiivisuudesta ja epäluuloisuudesta.

Pakolaisuus on monella tavalla traumatisoiva kokemus. Useilla maastaan paenneilla on traumaattisia tapahtumia menneisyydessään, kuten sotakokemuksia ja väkivaltaa. Uudessa maassa pakolaiset kärsivät traumaattisia menetyksen ja separaation kokemuksia kotimaahan jääneistä läheisistään ja kodistaan. Erityisesti lapsille ja nuorille ero vanhemmista on traumaattinen. Lasten ja nuorten kehitys on kesken ja heidän on vaikea ymmärtää pakolaisuuteen liittyviä asioita. Pakolaisuuden trauma vääristää lapsen kehitystä ja aiheuttaa heille psyykkisiä oireita. (Saraneva 2002: 50–51 ja 59.)

Traumaattiset tapahtumat voivat laukaista post-traumaattisen stressihäiriön (PTSD), joka on yleinen psyykinen häiriö pakolaisilla. PTSD:lle tyypillisiä oireita ovat traumaattisten tapahtumien toistuminen mielessä, traumaan liittyvien asioiden välttäminen ja kohonnut vireystila. PTSD:en liittyy myös masennusta, käytöshäiriötä ja päihdeongelmia. (Saraneva 2002: 50; Sourander 2007: 480; Henriksson - Lönnqvist 2001: 294.)

Lapsen ja nuoren ikä vaikuttaa hänen psyykkisiin oireisiinsa traumaattisten tapahtumien jälkeen. Raija-Leena Punamäki (2000) on tehnyt selvityksen sotatraumoista kärsiville lapsille annetusta psykososiaalisesta tuesta. Punamäen (2000: 14) kuvaa, että varhaislapsuutta elävät lapset (2–6-vuotiaat) välttelevät traumamuistoja, menettävät helposti tunnekontrollin ja taantuvat aikaisempiin kehitysvaiheisiin traumakokemusten seurauksena. Kouluiässä lapset kärsivät keskittymis- ja oppimisvaikeuksista traumamuistojen palatessa mieleen. Murrosiässä tyypillisiä oireita ovat itsetuhoisuus ja tulevaisuuden suunnittelun vaikeudet. Sourander (2007: 482) sekä Helander ja Mikkonen (2002: 108) esittävät, että pienemmät lapset oireilevat voimakkaimmin traumaattisia kokemuksiaan ja heillä on vähiten selviytymiskeinoja käsitellä pakolaisuuden kokemuksia.

Tutkimukset osoittavat, että maahan saapuneiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden psyykinen vointi vaihtelee eri syistä. Rean (2002: 90) sekä Pentikäisen (2005: 123) tutkimat alaikäiset turvapaikanhakijat ja somalipakolaiset kuvaavat psyykkisen vointinsa muuttuneen vähitellen ahdistuneemmaksi ja uupuneeksi maahan saapumisen jälkeen. Traumaattisille kokemuksille on tyypillistä psyykkisen pahoinvoinnin ilmeneminen vasta jälkikäteen (Punamäki 2000: 25). Pakolaisuus on monimuotoinen ja yksilöllinen kokemus, johon eri ihmiset reagoivat eri tavoin omista aiemmista kokemuksistaan ja persoonallisista ominaisuuksista riippuen (Lau - Thomas 2002; Saraneva 2002: 51).

3 RYHMÄKOTI

Alaikäiset yksintulleet turvapaikanhakijat asuvat ryhmäkodeiksi nimetyissä laitoksissa turvapaikkamenettelynsä aikana. Ryhmäkodeiksi nimitetään myös muita ryhmämuotoisia sosiaali- ja terveysalan laitoksia esimerkiksi lastensuojelussa sekä vanhus- ja vammaispalveluissa. Suomessa toimii (helmikuu 2010) 16 alaikäisiä turvapaikanhakijoita majoittavaa ryhmäkotiä eri puolilla maata (Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009). Ryhmäkotien määrä on vaihdellut viime vuosina, koska turvapaikanhakijoiden vastaanottoyksiköitä perustetaan ja lakkautetaan hakijamäärän muutosten mukaisesti (Maahanmuuttovirasto 2010g).

Täysi-ikäisten ja perheensä kanssa saapuneiden alaikäisten hakijoiden vastaanotosta huolehtivat vastaanottokeskukset. Osa ryhmäkodeista toimii vastaanottokeskusten yhteydessä ja osa pelkkinä alaikäisyksiköinä. Ryhmäkodit toimivat joko kunnan, valtion tai järjestöjen (Suomen Punainen Risti ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto) alaisuudessa. Ryhmäkodeissa asuvat lapset ja nuoret on jaettu asumaan ikänsä mukaisesti. 15-vuotiaat ja sitä nuoremmat asuvat ryhmäkodeiksi nimetyissä yksiköissä ja 16-17-vuotiaat asuvat tukiasunnoissa. (Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009; Maahanmuuttovirasto 2010g; Maahanmuuttovirasto 2010h). Tutkimuksessani kutsun kuitenkin kaikkia alaikäisyksiköitä ryhmäkodeiksi.

Alaikäiset yksintulleet turvapaikanhakijat voivat myös majoittua sukulaisten tai tuttavien kodissa. Edellytyksenä majoitukselle on, että ryhmäkoti ja alaikäisen edustaja tekevät majoittajasta yksityismajoitusvelvoituksen. Selvityksessä tutkitaan onko henkilö tai perhe soveltuva majoittaja alaikäiselle. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999 § 19e; Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009.) Joitakin lapsia ja nuoria on myös sijoitettu lastensuojelulaitoksiin (Alaikäisten vastaanoton hallinto, ohjaus ja suunnittelu 2009).

Sisäasiainministeriö on valmistellut vuonna 2009 alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan laatukäsikirjaa. Lopullista versiota laatukäsikirjasta ei ole tutkimusraportin viimeistelyvaiheessa (tammikuu 2010) vielä julkaistu, joten käytän lähteenäni laatukäsikirjan luonnosta.

Laatukäsikirjassa jaetaan alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden vastaanotto-toiminta kolmeen eri vaiheeseen. Vaiheet ovat transit-, odotus- ja päätösvaihe. Transit-vaiheessa lapsi tai nuori jättää turvapaikkahakemuksen poliisille tai rajaviranomaisille. Sen jälkeen hakija majoitetaan ryhmäkotiin ja hänelle määrätään laillinen edustaja.

Transit-vaiheen aikana hakija käy ulkomaalaispoliisin kuulustelussa ja Maahanmuuttoviraston puhuttelussa. Puhuttelun jälkeen hän siirtyy odotusvaiheeseen odottamaan oleskelulupapäätöstä ja päätöksen saatuaan hän on päätösvaiheessa. Päätösvaiheessa hakijan on mahdollista valittaa päätöksestä. (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009)

Suomen ryhmäkodeista Espoon ryhmäkoti ja tukiasunnot toimivat transit-keskuksena. Lapset ja nuoret asuvat transit-keskuksessa vain turvapaikkamenettelyn transit-vaiheen ajan. Suomen muissa alaikäisyksiköissä lapset ja nuoret asuvat myös odotus- ja päätösvaiheen ajan. Espoon ryhmäkodin ollessa täynnä, transit-vaiheessa olevia lapsia ja nuoria majoitetaan kuitenkin myös muissa maan yksiköissä. (Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009.)

Oleskeluluvan saatuaan ryhmäkodin asukkaat muuttavat perheryhmäkotiin ja saavat kuntapaikan sen sijaintikunnasta. Perheryhmäkodit muistuttavat toiminnaltaan ryhmäkoteja, mutta keskittyvät toiminnassaan alaikäisten kotouttamiseen. Perheryhmäkodit toimivat osin samoilla paikkakunnilla kuin ryhmäkoditkin. (Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009; Alaikäisten vastaanoton hallinto, ohjaus ja suunnittelu 2009.)

Turvapaikanhakijoiden vastaanoton hallinnossa ja ohjauksessa on tapahtunut useita muutoksia viime vuosien aikana. Vuoden 2008 alusta turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan ohjaus siirtyi työministeriöltä sisäasiainministeriölle. Vuoden 2009 loppuun asti sisäasiainministeriö vastasi turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan hallinnosta ja kehittämisestä yhdessä paikallisten työvoima- ja elinkeinokeskusten (TE-keskus) kanssa. (Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden tehtävien siirtämistä Maahanmuuttovirastoon koskevaksi lainsäädännöksi HE 78/2009; Alaikäisten vastaanoton hallinto, ohjaus ja suunnittelu 2009.)

Vuoden 2010 alusta turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan ohjaus siirtyi sisäasiainministeriöltä Maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttoviraston tehtäviksi sisäasiainministeriöltä ja TE-keskuksilta siirtyivät vastaanoton käytännön toiminnan suunnittelu, ohjaus, seuranta ja toimeenpano. Sisäasiainministeriön tehtäviksi jäivät vastaanottotoiminnan yleinen suunnittelu ja ohjaus, turvapaikkapolitiikka ja lainsäädäntötyö. Tämän muutoksen tarkoituksena on selkeyttää ja yhdenmukaistaa turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan prosesseja. (Maahanmuuttovirasto 2009g: 3.)

Perheryhmäkotien toiminnan ohjaus siirtyi vuoden 2010 alusta paikallisten Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) alaisuuteen. ELY:t korvasivat TE-keskusten toi-

minnan samoin vuoden 2010 alusta. (Elinkeino- , liikenne- ja ympäristökeskus 2010; Maahanmuuttovirasto 2009g: 3.)

Ryhmäkotien toiminta noudattaa lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 417/2007 § 1) ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta asetetun lain (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999 § 19e) määräyksiä. Ryhmäkotien asukas- ja henkilökuntamäärissä noudatetaan pääosin lastensuojelulain asettamia mitoituksia. 16–17-vuotiaille tarkoitetuissa tukiasunnoissa noudatetaan asumispalvelujen mitoituksia asukkaiden ja työntekijöiden määrästä. Käytännössä ryhmäkoot ovat siellä isompia ja työntekijöitä on vähemmän ryhmäkoteihin verrattuna. (Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009.)

Turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan lain (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999 § 19) asetusten mukaan vastaanottoon kuuluvat majoitus, toimeentulotuki, sosiaali- ja terveystalvet, tulkkipalvelut ja muu välttämätön perustarpeiden turvaaminen. Lisäksi vastaanotto voi sisältää työ- ja opiskelutoimintaa. Vastaanotossa ja majoituksessa on otettava huomioon hakijan ikä, turvaton asema, sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet. Vastaanotossa on otettava huomioon myös lapsen etu. Erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle on annettava soveltuvaa neuvontaa, kuntoutusta ja mielenterveyspalveluita.

Alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden vastaanoton laatukäsikirjassa (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009) eritellään lasten ja nuorten iänmukaisia tarpeita. Ryhmäkodissa 0-11-vuotiaille annetaan hoitoa ja kasvatusta, 12–15-vuotiaille kasvatusta ja tukea, sekä 16–17-vuotiaille tukea ja ohjausta. Ryhmäkodin palvelujen tarkoituksena on tukea lapsia ja nuoria itsenäisyyteen, sekä hyvään psyykkiseen ja fyysiseen toimintakykyyn. Oleskeluluvan saaneita tuetaan kotoutumiseen ja kielteisen oleskeluluvan saaneita valmistellaan käännätykseen tai palautukseen.

Ryhmäkodin henkilöstöön kuuluu eri ammattiryhmiä kuten ohjaaja, sosiaalityöntekijä ja terveydenhoitaja. Työntekijät työskentelevät yhdessä moniammatillisena tiiminä. Ryhmäkodin henkilöstö tekee lisäksi yhteistyötä sijaintikuntansa sidosryhmien kuten koulun, lastensuojelun ja terveystalvetu tuottavien tahojen kanssa. (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009.)

Turvapaikanhakijoita saapuu Suomeen monesta eri maasta ja suurin osa alaikäisistä yksintulleista hakijoista majoittuu ryhmäkotiin. Ryhmäkoti on monikulttuurinen asu-

misyhteisö ja siellä asuminen edellyttää lasten ja nuorten sopeutumista vaihtuviin asuintovereihin sekä yhteisön periaatteisiin. Ryhmäkodeissa tuetaan lapsia ja nuoria oman kulttuurin, kielen ja uskonnon säilyttämiseen. Ryhmäkoteihin palkataan esimerkiksi lasten ja nuorten etnisiin ryhmiin kuuluvia työntekijöitä. (Alaikäisten vastaanotto-toiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009; Alaikäisyksiköt ja alaikäisten palvelut 2009.)

Ryhmäkodin vertaissuhteet ovat merkittäviä sen asukkaille. Lapset ja nuoret tutustuvat ja ystävystyvät siellä toistensa kanssa. Lapsia ja nuoria yhdistävät samanlaiset kokemukset ja varsinkin samaa äidinkieltä puhuvien välille syntyy läheisiä ystävyysuhteita. On myös mahdollista, että lapset ja nuoret eivät koe yhteenkuuluvuutta, eivätkä puhu omista asioistaan toisille ryhmäkodin asukkaille, koska he eivät luota näihin. (Pentikäinen 2005: 102 ja 148; Helander - Mikkonen 2002: 89.) Ystävyysuhteet ikätovereiden kanssa tukevat lasten ja nuorten kehitystä, mutta he tarvitsevat myös aikuisten ihmisten ohjausta ja tukea (Mooten 2006: 47; Lau - Thomas 2002; Rea 2002: 101–102).

4 OHJAUS JA PSYKKINEN TUKI RYHMÄKODISSA

4.1 Ohjauksen määrittelyä

Ohjauksen ja sosiaaliohjauksen roolia sekä ohjaajien osaamista sosiaalialan työkentällä on jäsennetty ja tuotu esille vasta viime vuosina. Sosiaaliohjauksen roolia tarkastellaan esimerkiksi Leena Viinamäen (2008) toimittamassa teoksessa. Ohjaajat työskentelevät hyvin monenlaisissa työympäristöissä. Viinamäen (2008) teoksessa käsitellään ohjaajan työtä sosiaalitoimiston aikuistyön, varhaiskasvatuksen, perhetyön, vammaistyön ja vanhustyön tehtävissä.

Käsitteillä ohjaaja ja sosiaaliohjaaja tarkoitetaan hieman eri asioita. Ohjaaja ja ohjaaminen kertovat työntekijän työnkuvasta ja käytännön tason työtehtävistä. Sosiaaliohjaus käsitteenä sen sijaan määrittyy sosiaalityön näkökulmasta. Sosiaaliohjaaja hoitaa sosiaalihuoltolain (710/1988) kelpoisuusehtojen määrittelemiä tehtäviä sosiaalipalveluissa ja sosiaalityössä. (Tietäväinen 2008: 180.) Sosiaaliohjauksen käsitettä käytetään kuitenkin myös yläkäsitteenä kuvaamaan ohjaajien osaamista ja tehtäviä sosiaalialan eri työtehtävissä.

Sosiaaliohjaaja on asiakkaan kohtaamisen asiantuntija. Hänen perustaitoihinsa kuuluvat yhteistyö-, vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidot. Ohjaaja on läsnä asiakkaan elämässä ja tukee asiakasta hyvään elämänhallintaan kumppanuudessa hänen kanssaan.

Sosiaalihojaaja kohtaa asiakkaansa yksilöllisesti ja soveltaa tietonsa ihmisen kehityksestä ja siirtymävaiheista asiakkaan elämäntilanteeseen. Edellytys toimivalle yhteistyölle on luottamuksellinen ja vastavuoroinen suhde asiakkaan ja ohjaajan välillä. Suhteen muodostuminen vaatii aikaa ja vastavuoroista sitoutumista. Sosiaalihojaaja rakentaa luottamuksellista suhdetta hyväksyvällä ja välittävällä suhteutumisella asiakkaaseensa. (Kaljonen 2008: 52–54; Horsma 2004: 163; Honkakoski 2005: 215–216; Sarvimäki 2007: 197–198.)

Ohjaustyöllään ohjaaja edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta, sekä ehkäisee huono-osaisuutta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla (Sarvimäki 2007: 197–198). Sosiaalihojaajan osaamisalueeseen kuuluu myös taito asettaa ammatillisia rajoja ja työskennellä eettisesti hyväksyttävällä tavalla (Kaljonen 2008: 52).

Ryhmäkodin ohjaajalta vaaditaan lain mukainen pätevyys (Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009). Sosiaalihojaajan tehtävän kelpoisuusvaatimuksena on tehtävään soveltuva sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005/272 § 6). Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen (2007: 158) mukaan ryhmäkodin ohjaajat työskentelevät sosiaalihuollon vaativissa ammattitehtävissä. Näihin tehtäviin kuuluvat sosiaalinen tuki, ohjaus, kasvatus ja kuntoutus.

Ryhmäkodissa työskentelee ohjaajia, jotka huolehtivat lasten ja nuorten tarpeista osana ryhmäkodin moniammatillista työryhmää. He huolehtivat ryhmäkodin asukkaista heidän iänmukaisten tarpeidensa mukaan. Ohjaajat hoitavat, kasvattavat, tukevat ja ohjaavat lapsia ja nuoria sekä luovat kodinomaista ja turvallista tunnelmaa ryhmäkotiin yhdessä sen asukkaiden kanssa. Sen lisäksi he auttavat ja tukevat lapsia ja nuoria arkipäivän asioissa kuten ruokailussa, kodinhoidossa sekä hygienian ja terveyden ylläpitämisessä. (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009.)

4.2 Psykykinen tuki turvapaikanhakijoiden vastaanottotyössä

Turvapaikanhakijat oirehtivat psyykkisesti asuessaan ryhmäkodeissa ja vastaanottokeskuksissa. He ovat haavoittuvaisessa asemassa saapuessaan maahan, odottaessaan turvapaikkaprosessin etenemistä ja vielä pitkään sen jälkeenkin. Heidän elämänsä ja tulevaisuutensa kannalta on tärkeää, millaista tukea he saavat heti vastaanottovaiheessa. Turvapaikanhakijat eivät saa riittäviä mielenterveyspalveluita, vaikka monet heistä oirehtivat psyykkisesti ja heillä on traumaattisia kokemuksia menneisyydessään.

Myös laitosolosuhteissa eläminen ja siirtyminen vastaanottoyksiköstä toiseen rasittavat heitä. (Rea 2002: 101–102; Sourander 2007: 483; Rauta 2005: 33.)

Turvapaikanhakijoiden vastaanottotyön ja pakolaistyön määrittelyissä käytetään monessa yhteydessä käsitteitä psykososiaalinen työ ja psykososiaalinen tukeminen (Sourander 2007: 484; Lukkaroinen 2005: 77). Psykososiaalinen työ on asiakkaaseen ja hänen ympäristöönsä kohdistuvaa ammatillista muutostyötä. Keskeistä psykososiaalisessa työssä on asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioiminen hänen omassa elinympäristössään. Työlle ominaista on asiakkaan ja työntekijän välinen tiivis vuorovaikutus. (Psykososiaalinen sosiaalityö 2008; Raunio 2004: 140 ja 145.) Lukkaroinen (2005: 77) mukaan aikuisten turvapaikanhakijoiden vastaanottotyössä psykososiaalista tukea on henkilökunnan ja vastaanottokeskuksen asukkaiden tiivis yhteydenpito sekä muun muassa asukkaiden aktivointi mukaan keskuksen toimintaan.

Tutkimuksessani olen kuitenkin kiinnostunut alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden psyykkisestä tukemisesta. Psykososiaalisen tuen ja työn määrittelyt ovat mielestäni liian yleisluontoisia kuvaamaan psyykkisesti oirehtivien lasten ja nuorten tukemista. Psykososiaalisen tuen määrittelyt kuvaavat paremmin sosiaalialan ja sosiaaliohjauksen työkäytäntöjä yleisellä tasolla.

Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten tuen tarpeesta on tehty tutkimuksia ja selvityksiä. Punamäen (2000: 28) mukaan sotaolosuhteita kokeneet lapset tarvitsevat rohkaisua elämässään sekä ohjausta omien selviytymiskeinojen löytämiseen vaikeissa tilanteissa. Helanderin ja Mikkosen (2002: 109–111) sekä Rean (2002: 101–102) tutkimuksissa lapset ja nuoret kuvaavat asioita, jotka helpottavat heidän pahaa oloaan. Kuvausten mukaan koulunkäynti, urheileminen, kirjoittaminen ja uskonto helpottavat yksinäisyyden tunnetta ja ahdistusta. Myös omista asioista puhuminen ja kuulluksi tuleminen auttavat ongelmassa. Rean (2002) tutkimuksen mukaan nuoret kaipaavat konkreettista apua rahankäytössä ja ruuanlaitossa sekä tietoa ja neuvoja turvapaikanhakijana olemisesta.

Punamäki (2000: 28) ja Mooten (2006: 47) pitävät tärkeänä turvallisuuden tunteen luomista epävarmuuden tilassa elävien alaikäisten turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten tukemisessa. Turvallisuuden tunnetta perheestään eroon joutuneille sekä mahdollisesti sotaolosuhteissa eläneille lapsille ja nuorille, tuo suhde luotettaviin aikuisiin ja huolenpittäjiin (Rea 2002: 101–102; Punamäki 2000: 29). Kotimaastaan paenneiden lasten ja nuorten menetykset ja pahoinvointi lievittyvät välittävässä suhteessa aikuiseen, joka antaa heille emotionaalista tukea, hellyyttä ja huolenpitoa (Rea 2002: 101–102; Foundations Separated Children 2004: 10; Lönnqvist 2005).

Helander ja Mikkonen (2002) toteavat, että suhteen luominen ryhmäkodissa asuviin lapsiin ja nuoriin voi olla vaikeaa. Lapset ja nuoret välttelevät ohjaajia, koska eivät luota heihin tai kokevat, että omille sukulaisille puhuminen on helpompaa. Lapset ja nuoret ovat ehkä tottuneet selviytymään itsenäisesti ja heidän on vaikea luoda luottamuksellista suhdetta uusiin aikuisiin sekä ilmaista avun tarvettaan. He kokevat, että puhumisesta ja avautumisesta ei ole mitään apua heidän vaikeuksiinsa. Lasten ja nuorten suhtautuminen ohjaajiin on ristiriitaista. He turvautuvat ryhmäkodin aikuisiin ja kaipaavat heidän huomiotaan, mutta myös purkavat heihin pahaa oloaan.

Souranderin (2007: 482) mukaan lapset ja nuoret rinnastavat ryhmäkodin henkilökunnan oleskelulupapäätöksiä tekeviin viranomaisiin. Peitetarinoiden kertominen omasta elämästä ja identiteetistä oleskeluluvan saamiseksi vaikeuttavat ryhmäkodin asukkaiden vuorovaikutusta ohjaajien kanssa. Ristiriitaisesta tilanteestaan huolimatta lapset ja nuoret tarvitsevat aikuisen huolenpitoa ja tukea (Helander - Mikkonen 2002: 97).

Osa ryhmäkodissa asuvista lapsista ja nuorista suhtautuu ryhmäkotiin kuin omaan kotiinsa ja pitää sen työntekijöitä vanhempinaan. Työntekijät saattavatkin olla asukkaiden ainoita suomalaisia aikuiskontakteja. Yleensä ryhmäkodin asukkaat luovat hyvän kontaktin johonkin ohjaajaan tai muuhun työntekijään. (Helander - Mikkonen 2002.)

Ryhmäkodissa läheisin aikuissuhde muodostuu usein omaohjaajan kanssa. Omaohjaaja tai omaohjaajapari nimetään asukkaalle, kun hän saapuu ryhmäkotiin. Omaohjaussuhde on ammatillinen vuorovaikutussuhde ryhmäkodin asukkaan ja ohjaajan välillä. Omaohjaaja perehtyy omaohjattavansa asioihin ja tekee yhteistyötä asukkaan verkoston, kuten terveydenhoitajan, sukulaisten ja edustajan kanssa. (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009.)

Ryhmäkodin toiminnan tarkoituksena on ylläpitää ja edistää lasten ja nuorten toimintakykyä sekä ehkäistä sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009). Laatukäsikirjassa on lueteltu ryhmäkodin asiakkaiden erityiskohderyhmät, joiden palveluihin ja tukeen kiinnitetään erityistä huomiota. Erityistä tukea tarvitsevia ovat traumatisoituneet, lastensuojelua tarvitsevat, psyykkisesti oirehtivat sekä vakavasti sairaat lapset ja nuoret. Lisäksi erityistä tukea tarvitsevat nuoret äidit ja heidän lapsensa, vammaiset, ihmiskaupan uhrin sekä toiseen EU-maahan tai kotimaahan palautettavat turvapaikanhakijat.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten palvelut suunnitellaan ryhmäkodin moniammatillisessa työryhmässä, johon kuuluvat ohjaaja, sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja ja tarvittaessa ryhmäkodin ulkopuolisia hoitotahoja (Alaikäisten vastaanotto toiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009).

4.3 Kulttuuritaustan vaikutus ohjaussuhteeseen

Ryhmäkodin ohjaajat tarvitsevat työssään kulttuurista ja kielellistä osaamista, koska ryhmäkodin asukkaat ovat vasta maahan saapuneita lapsia ja nuoria ja he ovat kotoisin eri maista ja kulttuureista. Merja Anis (2008) on tutkinut väitöskirjassaan maahanmuuttaja-asiakkaita lastensuojelun sosiaalityössä ja heidän vuorovaikutustaan lastensuojelun työntekijöiden kanssa. Tutkimus kuvaa mielestäni osuvasti myös ryhmäkodin asiakkaiden ja työntekijöiden vuorovaikutusta. Aniksen (2008: 86–87) mukaan työntekijän ja asiakkaan erilaiset kulttuuriset taustat voivat aiheuttaa väärinymmärryksiä vuorovaikutussuhteessa ja vaikeuttaa työskentelyä.

Yhteisöllisessä kulttuurissa eläneelle ihmiselle ammattiauttajien työ voi tuntua vieraalta (Anis 2008: 94). Monet turvapaikanhakijoista ovat kotoisin yhteisöllisen kulttuurin maista Afrikasta ja Lähi-idästä. Länsimaat ja niiden mukana Suomi sen sijaan ovat yksilöllisen kulttuurin maita. Yksilöllisessä kulttuurissa ihmiset opetetaan pitämään huolta itsestään, kun taas yhteisöllisessä kulttuurissa ihmiset ovat kiinteästi yhteydessä perheeseensä ja läheisiinsä (Hofstede 1993: 78–79 ja 100). Yhteisöllisessä kulttuurissa luotetaan oman perheen apuun, eikä ongelmista puhuta perheen ulkopuolisille ihmisille (Pentikäinen 2005: 102).

Työntekijän nöyrä asenne ja aikaisempi kokemus monikulttuurisista asiakkaista helpottavat luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntyä (Rauta 2005: 81–82). Aniksen mukaan (2008: 91) asiakastyössä asiakas kohdataan enemmän yksilönä kuin oman kulttuurinsa edustajana. Sen vuoksi asiakassuhde on aina yksilöllinen työntekijän ja asiakkaan kulttuuritaustasta riippumatta. Monikulttuurista työtä tekevän ihmisen on hyvä tiedostaa oma kulttuurinen taustansa ja sen vaikutukset omiin arvoihin, asenteisiin ja työtapoihin (Anis 2008: 94). Asiakkaille suomalainen työntekijä edustaa suomalaista yhteiskuntaa ja sen arvoja (Anis 2008: 85 - 86). Kulttuurisensitiivistä työskentelyä on antaa asiakkaan itse määritellä oma avuntarpeensa ja kertoa oman taustakulttuurinsa merkityksestä elämässään (Anis 2008: 100).

Asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutusta sekä asiakkaan sopeutumista uuteen kulttuuriin helpottaa, jos työntekijä on kotoisin samasta maasta kuin asiakas (Puukari - Launi-

kari 2005: 33). Työntekijä pystyy tällöin myös tukemaan asiakkaan kulttuuri-identiteettiä paremmin (Sourander 2007: 484). Helanderin ja Mikkosen (2002: 78) tutkimuksen mukaan osa ryhmäkodin asukkaista pitää tärkeänä, että ryhmäkodissa työskentelee maa-hanmuuttajataustaisia ja omasta kotimaasta kotoisin olevia työntekijöitä. Nuoret pystyvät puhumaan heidän kanssa äidinkieltään ja erityisesti vaikeissa tilanteissa heistä on apua. Pojille omanmaalainen mies on tärkeä auktoriteetti.

4.4 Psyykkinen tukeminen ja sen haasteet

Sosiaalialan työssä sitoutuminen asiakkaan auttamiseen, hänen tilanteeseensa eläytyminen ja työn emotionaalisuus lisäävät uupumisriskiä. Asiakassuhteessa herää monia erilaisia tunteita kuten myötätuntoa, surua, iloa, vihaa, epätoivoa ja toivoa. (Juhila 2006: 188–189.) Turvapaikanhakijoiden ja erityisesti vaikeasti traumatisoituneiden asiakkaiden parissa työskenteleminen on raskasta. Työ kuormittaa työntekijää ja vaikuttaa aina tietoisesti tai tiedostamatta työntekijän hyvinvointiin ja tunne-elämään. (Rauta 2005: 84.)

Työn kuormitusta vähentää työn herättämien tunteiden analysointi ja ammatillisen etäisyyden pitäminen asiakkaisiin (Raunio 2004: 145; Juhila 2006: 188–189). Tunteiden käsittelyyn turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten parissa työskentelevät henkilöt tarvitsevat työhönsä ja konsultaatiota (Mielenterveystyö ja psykososiaalinen tukeminen 2002: 38–39; Sourander 2007: 484). Myös koulutus ja tiedon lisääminen auttavat työntekijöitä jaksamaan paremmin työssään. Ryhmäkotien ohjaajat tarvitsevat koulutusta mielenterveysongelmista, niiden kohtaamisesta ja tunnistamisesta sekä jatkohoitoon ohjaamisesta (Helander - Mikkonen 2002: 132; Rauta 2005: 86).

Ryhmäkodin rakenteilla on merkitystä siihen, miten ohjaajat pystyvät tukemaan psyykkisesti oirehtivia lapsia ja nuoria. Selkeät rakenteet organisaatiossa ja sopiva työmäärä helpottavat työntekijöiden työtä ja vaikeassa tilanteessa olevien asiakkaiden kohtaamista (Juhila 2006: 189). Työkyvyn ylläpitäminen on työyhteisön, esimiehen ja yksittäisen työntekijän vastuulla. Työhyvinvointiin vaikuttavat ympäristö, ilmapiiri, turvallisuus ja tyytyväisyys työssä. (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009.)

Turvapaikanhakijoiden vastaanottoa ja pakolaistyötä käsittelevässä julkaisussa "Vastaanotosta kotoutumiseen" (Heikkinen 2007) kerrotaan ammatillisuuden rajojen rikkoutumisesta vastaanottotyössä. Vastaanottokeskusten työntekijöillä on kokemuksia muun muassa työturvallisuuden laiminlyönnistä sekä yhteydenpidosta ja ystävyydestä asiakkaiden kanssa vapaa-ajalla (Markkanen 2007: 64).

Vastaanottokeskuksen työntekijöille tarkoitetussa ammattieettisessä ohjeistuksessa (Työministeriö 2000) pohditaan työntekijän ammatillista suhtautumista asiakkaisiinsa. Ammattimainen suhtautuminen turvapaikanhakijoihin on erityisen tärkeää, koska he ovat riippuvuussuhteessa ryhmäkodin tai vastaanottokeskuksen työntekijöihin. Ammatillisessa suhteessa työntekijä voi olla empaattinen ja kiinnostunut asiakkaan asioista, mutta hän ei voi ryhtyä ystävyyssuhteeseen asiakkaan kanssa. Työntekijän itsetuntemus ja onnistunut ammatillisten rajojen asettaminen ehkäisevät myös työntekijän työuupumusta. (Työministeriö 2000: 2-11.)

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuksen lähtökohta ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden ryhmäkotien ohjaajat tukevat lapsia ja nuoria psyykkisesti. Tutkimusten (Sourander 2007 ja Rea 2002) sekä oman työkokemukseni perusteella ryhmäkodissa asuvat turvapaikanhakijalapsen ja -nuoret oirehtivat psyykkisesti. Ohjaajat ovat työssään mukana lasten ja nuorten arkipäivässä. Sen vuoksi heillä on mahdollisuus ja velvollisuus tukea ryhmäkodin asukkaita.

Tavoitteenani on nostaa esiin alaikäisten turvapaikanhakijoiden psyykkistä oirehdintaa ryhmäkodissa ja ohjaajien heidän kanssaan tekemää työtä. Tavoitteeni on, että tutkimus ohjaajien kokemuksista psyykkisen tuen antamisessa toimii ryhmäkotien työn kehittämisen välineenä. Tutkimuksen avulla ohjaajan kokemukset tulevat näkyviksi ja psyykkisen tukemisen merkitys korostuu. Tutkimus tuo esiin kuuden eri ryhmäkodin ohjaajien kokemuksia. Näiden kokemusten jakaminen voi edistää ryhmäkotien välistä yhteistyötä.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

Millaisia kokemuksia ryhmäkodin ohjaajilla on psyykkisestä tukemisesta työssään?

Mitä psyykkinen tuki on ryhmäkodin ohjaajan työssä?

Valitsin nämä tutkimuskysymyksiksi, koska ne selvittävät psyykkistä tukea kokonaisuudessaan ryhmäkodin ohjaajan työssä. Kysymyksillä haen vastausta siihen, mikä

kaikki liittyy psyykkiseen tukemiseen ohjaajan työssä ja siihen, mitä psyykkinen tuki on ohjaajien kuvaamana.

Tutkimukseni on laadullista tutkimusta ja sen tiedonintressi on praktinen. Praktisen tiedonintressin näkökulmasta tieto on merkityksellistä kun sillä on käytännöllisiä seuraamuksia ja se on hyödyllistä. (Tuomi - Sarajärvi 2002: 132; Anttila 2006: 53.) Tutkimuksessani tarkastelen tietoa faktanäkökulmasta. Faktanäkökulmasta katsottuna tutkimuksessa etsitään tosiasiatietoja todellisuudesta (Alasuutari 1993: 72).

Tutkimuksellani on tulkinnallinen eli hermeneuttinen lähestymistapa. Hermeneutiikassa kiinnostuksen kohteena ovat tutkimuksen osallisten antamat tulkinnat ja merkitykset tutkimuksessa esiintyville ilmiöille (Anttila 2007:24). Tutkimukseni on ohjaajien kokemusten ja näkemysten tutkimusta. Tutkimukseni tulokseksi en saa totuutta siitä, mitä psyykkinen tuki on ryhmäkodin ohjaajan työssä, vaan tutkimukseen osallistuvien ohjaajien yksilöllisiä kokemuksia ja näkemyksiä asiasta.

5.2 Tutkimusaineisto ja tutkimukseen osallistuneet ryhmäkodit

Tutkimusaineistoni koostuu ryhmäkotien ohjaajien tapauskuvauksista, joissa he kertovat psyykkisestä tukemisesta työssään. Päädyin käyttämään tapauskuvauksia tutkimusaineistona, koska halusin ohjaajien kertovan omin sanoin kokemuksistaan. Tapauskuvauksen kertominen on parempi menetelmä tutkimuksessani kuin haastattelu tai kysely, koska psyykkinen tuki on abstrakti käsite, johon on vaikea antaa vastauksia suorilla kysymyksillä. Kokemuksista kertomalla ihmiset antavat henkilökohtaisia ja konkreettisia vastauksia (Mason 2002: 230; Hyvärinen - Löyttyniemi 2005: 199).

Tutkimukseni aineistonkeruumenetelmä on narratiivinen eli kerronnallinen. Narratiivinen tutkimusaineisto voi olla sekä suullista että kirjallista kerrontaa, jossa tutkittavat kertovat kokemuksistaan vapaasti omin sanoin (Heikkinen 2001: 121). Pyysin ohjaajia kertomaan kuvauksia ensin kirjallisesti ja saadakseni lisää tutkimusaineistoa keräsin aineistoa myös tekemällä haastatteluja. Kerronnallisessa haastattelussa tutkija esittää kysymyksen tai kysymyksiä, joihin hän olettaa saavansa vastaukseksi kertomuksia ja antaa vastaajalle mahdollisuuden vastata kerronnallisesti (Hyvärinen - Löyttyniemi 2005: 191).

Suomessa oli kuusi alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden ryhmäkotia aloittaessani aineiston keräämisen elokuussa 2008. Ryhmäkodit sijaitsivat Espoossa, Kontiolahdella, Oravaisissa, Oulussa, Turussa ja Ylöjärvellä. Halusin, että kaikki ryhmäko-

dit osallistuvat tutkimukseen. Keräsin aineiston loppuvuodesta 2008 ja alkuvuodesta 2009. Alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden määrä lisääntyi huomattavasti vuoden 2007 ja 2008 välillä (TAULUKKO 1). Sen vuoksi Suomeen perustettiin seitsemän uutta ryhmäkotia eri puolille maata loppuvuodesta 2008 ja vuoden 2009 aikana (Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009).

TAULUKKO 4. Tutkimukseen osallistuneet ryhmäkodit ja ohjaajat. Ryhmäkotien toiminta vuoden 2008 tietojen mukaan. (Kysely ryhmäkotien ja tukiasuntojen vastaaville ohjaajille ja johtajille 2010.)

RYHMÄKOTI	TOIMINTA VUONNA 2008 (aineiston keruun aikana)	TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEET OHJAAJAT
Espoo (transit-yksikkö)	ryhmäkoti (ja perheryhmäkoti erillisenä)	5
	asukaspaikkoja 11	
	ohjaajia 10	
Kontiolahti	ryhmäkoti, tukiasunnot ja perheryhmäkoti	2
	asukaspaikkoja 39	
	ohjaajia 22	
Oravainen	ryhmäkoti, tukiasunnot ja perheryhmäkoti	1
	asukaspaikkoja 30	
	ohjaajia 20	
Oulu	ryhmäkoti ja tukiasunnot	3
	asukaspaikkoja 144	
	ohjaajia 36	
Turku	ryhmäkoti, tukiasunnot (ja perheryhmäkoti erillisenä)	5
	asukaspaikkoja 38	
	ohjaajia 14	
Ylöjärvi	ryhmäkoti ja perheryhmäkoti	2
	asukaspaikkoja 8	
	ohjaajia 8	
YHTEENSÄ	asukaspaikkoja 270 ohjaajia 110	18

*ryhmäkoti (0-15v yksintulleet turvapaikanhakijat)

*tukiasunto (16-17v yksintulleet turvapaikanhakijat)

*perheryhmäkoti (alaikäiset oleskeluluvan saaneet yksintulleet lapset ja nuoret)

Vuonna 2008 toiminnassa olleista ryhmäkodeista Ylöjärven ryhmä- ja perheryhmäkoti on lakkautettu vuonna 2009. Ylöjärven ryhmäkodin toimintaa ylläpiti Ylöjärven kaupun-

ki. Muut ryhmäkodit jatkavat toimintaansa myös tällä hetkellä (tammikuu 2010). Ryhmäkoteja ylläpitävät kaupunki Espoossa, kunta Oravaisissa, valtio Oulussa, Suomen Punainen Risti Turussa ja Kontiolahden ryhmäkotia ylläpitää Kontiolahden vastaanotokeskus Oy (Kysely ryhmäkotien ja tukiasuntojen vastaaville ohjaajille ja johtajille 2010). Ryhmäkotien toiminta rahoitetaan täysimääräisesti valtion varoilla (Alaikäisten vastaanoton hallinto, ohjaus ja suunnittelu 2009).

Tutkimukseen osallistuneiden ryhmäkotien yhteydessä toimii myös tukiasuntoloita ja perheryhmäkoteja. Vuonna 2008 Espoossa toimi ryhmäkoti ja perheryhmäkoti erillisissä yksiköissä. Kontiolahdella ja Oravaisissa toimivat sekä ryhmäkoti, tukiasunnot että perheryhmäkoti samassa yksikössä. Oulussa toimi ryhmäkoti ja tukiasunnot. Turussa toimivat yhdessä ryhmäkoti ja tukiasunnot toistensa läheisyydessä sekä perheryhmäkoti erillisessä yksikössä. Ylöjärvellä toimivat ryhmäkoti ja perheryhmäkoti samoissa tiloissa.

Tutkimukseni on suunnattu yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakuvaiheeseen eli vaiheeseen, jolloin he asuvat ryhmäkodissa tai tukiasunnossa. Keräsin tapauskuvauksia siis vain ryhmäkotien ja tukiasuntojen ohjaajilta. Kontiolahdella, Oravaisissa ja Ylöjärvellä samat ohjaajat työskentelivät sekä ryhmä- että perheryhmäkodissa, mutta ohjeistin heitä antamaan tapauskuvauksen turvapaikanhakuvaiheen psyykkisestä tuesta.

Tutkimukseeni osallistuneiden ryhmäkotien asukaspaikat vaihtelivat kahdeksan ja 144 välillä vuonna 2008. Ohjaajien määrä vaihteli kahdeksasta 36:en. Vuoden 2010 tammikuuhun mennessä ryhmäkotien toimintaan on tullut muutoksia. Espooseen on perustettu tukiasuntola sekä Oravaisten asukaspaikkoja on lisätty ja Oulun vähennetty. Lisäksi perheryhmäkodit on eriytetty hallinnollisesti ryhmäkotien toiminnasta Kontiolahdella ja Oravaisissa vuoden 2010 alusta (Kysely ryhmäkotien ja tukiasuntojen vastaaville ohjaajille ja johtajille 2010).

Tutkimukseen osallistui yhteensä 18 ohjaajaa. Osallistujia oli kaikista ryhmäkodeista. Eniten ohjaajia osallistui Espoosta ja Turusta (viisi kummastakin) ja vähiten Oravaisista (yksi ohjaaja). Tapauskuvauksia kertoneista ohjaajista 13 oli naisia ja 5 miehiä. Heidän keski-ikänsä oli 40 vuotta. Kirjallisten kuvausten pituus vaihteli viidestä rivistä yhteen sivuun rivivälillä 1. Suurin osa kuvauksista oli yhden sivun mittaisia. Litteroidut ja pelkistetyt suulliset tapauskuvaukset olivat pituudeltaan puolesta sivusta puoleentoista sivuun rivivälillä 1. Myös niistä suurin osa on sivun mittaisia.

Analysoin aineistoni sisällönanalyysimenetelmällä. Valitsin menetelmäkseni sisällönanalyysin, koska sitä voi soveltaa monin eri tavoin ja se oli aikataulullisesti mahdollinen toteuttaa. Sisällönanalyysissä aineisto jaetaan analyysiyksiköihin, jotka luokitellaan aineistossa esiintyvien asioiden samankaltaisuuden, yhteenkuuluvuuden ja toisaalta eroavaisuuksien perusteella (Tuomi - Sarajärvi 2002: 103, 111 - 114; Eskola - Suoranta 1999: 157).

Analysoin tutkimusaineistoani aineistolähtöisesti eli induktiivisesti. Tutkimuksessani etsin tietoa aiheesta, josta on olemassa vähän teoreettista tietoa. Aineiston analyysillä ja tulkinnalla pyrin luomaan teoriaa, joka kuvaa ryhmäkotien ohjaajien antamaa psykologista tukea alaikäisille yksintulleille turvapaikanhakijoille. Tutkimukseni on aineistopohjaista eli grounded teoria -tyyppistä tutkimusta. Grounded teoriaan pohjautuvassa tutkimuksessa aineistosta tehdään aineistolähtöinen luokitus ja sen pohjalta luodaan tutkimuskysymyksiin vastaava teoria. (Siitonen 1999: 31–33; Seitamaa-Hakkarainen 1999.) Analyysiprosessin tukena käytin myös olemassa olevaa tutkimustietoa aiheesta sekä omaa työkokemustani ryhmäkodin ohjaajana. Olemassa olevien teorioiden ja oman kokemuksen käyttö tutkimuksen tukena kuuluvat myös grounded teoria -tutkimukseen (Siitonen 1999: 31–33).

6 TUTKIMUKSEN KULKU

6.1 Tutkimusluvut ja tapauskuvausten kerääminen

Aloittaessani tutkimuksenteon otin yhteyttä ryhmäkotien johtajiin ja kyselin heidän kiinnostustaan tutkimukseeni osallistumiseen. Kaikki johtajat näkivät aiheen tarpeelliseksi ja olennaiseksi ryhmäkotien työn kannalta. Tutkimuksen suorittamiseksi hain tutkimusluvut tutkimukseen osallistuvien ryhmäkotien johtajilta (Kontiolahti, Oulu, Oravainen ja Turku) sekä kaupunkien hallinnosta (Espoo ja Ylöjärvi). Hakiessani tutkimuslupia heinäkuussa 2008 tutkimusaiheeni oli "Psykososiaalisen tuen antaminen ryhmäkodin ohjaajan työssä". Olen saanut tutkimusluvut tälle aiheelle, mutta ennen aineistonkeruuta vaihdoin psykososiaalisen psyykkiseksi. Psyykinen tuki kuvaa mielestäni paremmin psyykkisesti oirehtivien ryhmäkodin asukkaiden tukemista kuin psykososiaalinen tuki. Tutkimusluvut ovat liitteenä tutkimusraportissani (LIITE 1).

Esittelin tutkimusaiheeni ryhmä- ja perheryhmäkotipäivillä Espoossa 29.8.2008. Päivät ovat valtakunnallinen ja vuosittainen ryhmä- ja perheryhmäkotien yhteinen tapahtuma. Tapahtumassa jaoin materiaalin tutkimukseen osallistumista varten kaikille paikalla

olleille ryhmäkotien ja tukiasuntojen ohjaajille. Materiaalissa annoin ohjeet kirjallisen tapauskuvauksen laatimista varten. Ohjaajat palauttivat tapauskuvaukset minulle päivien jälkeen sähköpostilla ja postitse. Näitä kuvauksia sain ohjaajilta yhdeksän. Määrä ei kuitenkaan ollut riittävä tutkimuksen suorittamista varten, joten keräsin lisäksi suullisia tapauskuvauksia. Suulliset tapauskuvaukset keräsin Espoossa, Oulussa ja Turussa. Valitsin kyseiset paikkakunnat, koska haastattelut niissä oli käytännön syistä helpoin toteuttaa.

Tapauskuvauksen kertomisen ohjeistus oli samanlainen sekä kirjallisessa että suullisessa aineistonkeruussa (LIITE 2). Ohjeistuksessa pyysin ohjaajaa kirjoittamaan tai kertomaan tapauskuvauksen tilanteesta, jossa hän on tukenut ryhmäkodin lasta tai nuorta psyykkisesti. Ohjeistuksessa olin operationalisoinut käsitteen psyykinen tuki keskusteluksi, vuorovaikutukseksi ja toiminnaksi. Operationalisoinnilla tarkoitetaan käsitteen empiirisen vastineen etsimistä ja esittämistä (Metsämuuronen 2006: 36). Operationalisoinnin tarkoituksena on selventää ohjaajille mitä tarkoitan psyykkisellä tuella.

Kaikilta tutkimukseen osallistuneilta ohjaajilta keräsin lisäksi seuraavat taustatiedot: oman ryhmäkodin paikkakunta, työtehtävä ryhmäkodissa (työskentely pelkästään ryhmäkodissa tai sekä ryhmäkodissa että perheryhmäkodissa), ikäjakauma (esim. 26-35v) ja sukupuoli (LIITE 3).

Kirjalliset kuvaukset keräsin syksyllä 2008 ja haastattelut suoritin joulukuun 2008 ja tammikuun 2009 aikana. Tutkimukseen osallistuminen oli ohjaajille vapaaehtoista. Suullisissa kuvauksissa ohjaajat saivat kertoa kuvauksen oman toiveensa mukaan joko ryhmässä tai yksin. Yhdessä ryhmäkodissa ohjaajat kertoivat kuvauksia ryhmänä ja kahdessa yksitellen. Yhden haastattelun tein englannin kielellä haastateltavan toiveesta. Haastatteluissa osa ohjaajista kertoi useampia tapauskuvauksia.

Tapauskuvauksia kertoneista ohjaajista osa on maahanmuuttajataustaisia, mutta en kysynyt heidän etnistä taustaansa kerätessäni aineistoa. Aineiston analyysissä en tarkastele ohjaajien ominaisuuksia kuten ikää, sukupuolta, työkokemusta tai juuri etnistä taustaa. Etnisen taustan kysyminen tai kysymättä jättäminen on mielestäni myös tasa-arvoon liittyvä kysymys. Henkilökohtaiseen taustaan kohdistuva kysymys voi asettaa vastaajan erityisasemaan sekä negatiivisessa että positiivisessa mielessä. Osa ohjaajista kuitenkin otti itse puheeksi oman etnisen taustansa ja äidinkiелensä tapauskuvauksissaan. Ohjaajat mainitsivat muun muassa että kerronta suomen kielellä on haastavaa, koska se ei ole oma äidinkieli.

Suullisten tapauskuvausten kerääminen sopi mielestäni hyvin ryhmäkotien kiireiseen arkeen. Ohjaajien ei tarvinnut valmistautua siihen etukäteen ja kuvauksen kertominen ei vienyt paljoa aikaa heidän työpäivästään. Tutkimusaineistoni kerääminen osui valittavasti juuri samaan aikaan kuin alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden määrä alkoi kasvaa suuremmaksi kuin koskaan aikaisemmin (Maahanmuuttovirasto 2009d; Maahanmuuttovirasto 2010a). Suuri tulijamäärä aiheutti ryhmäkodeissa työmäärän lisääntymistä, lasten ja nuorten majoittamista ylipaikoille sekä koko vastaanottoiminnan uudelleenorganisoinnista. Se tulkintani mukaan vaikutti myös siihen, että vain pieni osa ryhmäkotien ohjaajista kirjoitti tapauskuvauksen.

Tapauskuvausten kertomisen nauhoitin sanelimella. Sen käyttö jännitti hieman ohjaajia ja myös itseäni. Muutamissa tapauksissa nauhoituksen lopettamisen jälkeen tunnelma muuttui vapaammaksi ja ohjaaja kertoi avoimemmin ajatuksistaan. Tutkimusaineistoksi käytän kuitenkin vain nauhoitettua aineistoa. Yksittäisten kuvauksien kertominen kesti viidestä kahteenkymmeneen minuuttia.

Haastattelujen aikana ohjaajat eläytyivät kertomaansa. He painottivat tiettyjä asioita puheessaan äänenvoimakkuudella ja puheen nopeudella. He myös osoittivat tunteitaan nauramalla ja liikkumalla kertoessaan tapauksista. Ryhmähaastattelussa ryhmäläiset tarkensivat toisten kertomaa kysymyksillä sekä kommentoivat, että heillä on ollut samanlaisia kokemuksia kertojan kanssa. Haastattelussa pystyin vaikuttamaan haastateltavien kuvauksiin enemmän, koska pystyin tekemään heille tarkentavia kysymyksiä. Ryhmähaastatteluun osallistuvat saivat lisäksi kannustusta ja tarkentavia kysymyksiä myös toisilta ryhmäläisiltä. Haastatteluissa ohjaajien tunteet tulivat myös enemmän esille kuin kirjallisissa kuvauksissa.

Oma roolini haastattelijana muuttui hieman suullisten tapauskuvausten keräämisen aikana. Ensimmäisiä haastatteluja tehdessäni olin varovaisempi kommentoimaan ohjaajien kuvauksia, koska pelkäsin sen vaikuttavan liiaksi heidän kerrontaansa. Vaitonaisuuteni saattoi myös hämmentää haastateltavia, koska en kertonut kerronnallisen haastattelun luonteesta heille etukäteen. Haastattelukokemuksen kartuttua kommentoin enemmän haastateltavien kerrontaa ja se tekikin tilanteesta luontevamman.

Aineiston kerääminen omalta työyhteisöltä Espoossa oli vaikeampaa ja jännittävämpää kuin muilta ryhmäkodeilta. Siirtyminen ohjaajan roolista tutkijan rooliin kesken työpäivän suullisia tapauskuvauksia kerätessä oli ristiriitainen kokemus ja se vaati enemmän keskittymistä kuin muissa ryhmäkodeissa.

Haastattelujen jälkeen kirjasin kokemuksiani aineiston keräämisestä erikseen jokaiselta paikkakunnalta. Haastattelujen aikana en tehnyt muistiinpanoja, koska halusin keskittyä ohjaajien puheeseen ja tehdä heille tarkentavia kysymyksiä. Yhteisenä kokemuksena kaikilta paikkakunnilta oli että ohjaajille tuli helposti mieleen useampiakin tapauksia psyykkisestä tukemisesta. Muutama ohjaaja kertoikin useamman kuvauksen.

Muutamat asiat vaikuttivat mielestäni ohjaajien kerrontaan ja tutkimusaineistooni kokonaisuutena. Espoon ryhmäkoti oli tutkimuksessani erityisasemassa kahdesta eri syystä. Ensimmäiseksi se on Suomen ainoa pelkästään transit-vaiheeseen keskittynyt alakäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden ryhmäkoti. Lapset ja nuoret asuvat siellä turvapaikkaprosessinsa transit-vaiheessa eli Maahanmuuttoviraston puhutteluun saakka. Käytännössä tämä aika vaihtelee kahdesta kuukaudesta reiluun puoleen vuoteen. Lisäksi Espoon ryhmäkodissa majoittuu paljon lapsia ja nuoria vain muutamien päivien ajaksi. Pääkaupunkiseudulle saapuu eniten uusia turvapaikanhakijoita ja sen vuoksi Espoon ryhmäkoti on useimpien yksintulleiden turvapaikanhakijoiden tilapäinen majoituspaikka ennen siirtymistä Suomen muihin ryhmäkoteihin (Kysely ryhmäkotien ja tukiasuntojen vastaaville ohjaajille ja johtajille 2010.)

Espoon ryhmäkoti on erityinen paikka minulle myös siitä syystä, että olen työskennellyt siellä ohjaajana koko tutkimusprosessini ajan. Tutkimustani varten sain tapauskuvauksia viideltä Espoon ryhmäkodin ohjaajalta ja se on reilu neljäsosa koko tutkimusaineistostani. Oma työskentelyni ryhmäkodissa vaikutti ohjaajien aktiivisuuteen osallistua tutkimukseen verrattuna muihin ryhmäkoteihin. Espoon ohjaajilla itseni mukaan lukien on kokemusta ryhmäkodin lasten ja nuorten transit-vaiheesta ja muiden ryhmäkotien ohjaajilla pääosin turvapaikkaprosessin odotus- ja päätösvaiheesta. Tutkimusaineistoni ja myös näkökulmani tutkijana on sen vuoksi painottunut lasten ja nuorten turvapaikkaprosessin alkuvaiheeseen. Aineistossani on kuitenkin myös kuvauksia, joissa ohjaajat kertovat lapsen tarinan alkaen hänen maahan saapumisestaan ja loppuen oleskeluluvan saamiseen ja aikuistumiseen.

Kontiolahdelta, Oravaisista ja Ylöjärveltä minulla on vain kirjallisia tapauskuvauksia ja Oulusta vain suullisia. Suulliset tapauskuvaukset ovat laajempia kuin kirjalliset kuvaukset. Sen vuoksi Espoo, Oulu ja Turku ovat laajemmin edustettuna tutkimusaineistossani. Kirjalliset kuvaukset ovat sen sijaan tiivistetympiä ja harkitumpia kuvauksia psyykkisen tuen antamisesta. Tutkimusaineistoni kirjallisten ja suullisten tapauskuvausten välistä vertailua on vaikea tehdä. Kokonaisuudessaan ne täydentävät toisiaan ja kertovat samoista asioista vain eri tavalla.

6.2 Aineiston analyysin ja tulkinnan vaiheet

Aloitin aineiston analyysin tallentamalla kirjalliset tapauskuvaukset sähköiseen muotoon. Sen jälkeen litteroin haastattelut nauhalta kirjallisiksi versioiksi. Kirjasin sanatar-kasti ylös kaiken haastatteluissa puhutun sekä merkitsin aineistoon kohtia, joita haasta-teltavat korostivat äänenpainollaan. Näiden merkintöjen tarkoituksena on auttaa minua tulkitsemaan paremmin haastateltavien kuvausta. Englanninkielisen litteroinnin käänsin suomen kielelle.

Tämän jälkeen merkitsin aineistoon kohdat, joista ryhmäkodin asukkaat tai työntekijät voisivat olla tunnistettavissa. Kohdissa mainittiin henkilöiden nimi, kotimaa, äidinkieli, muu tunnistetieto tai ryhmäkodin paikkakunta. Poistin nämä maininnat jo analyysin alkuvaiheessa, jotta ne eivät jäisi tutkimusraportin aineistonäytteisiin nähtäväksi. Seu-raavaksi poistin litteroiduista haastatteluista täytesanat sekä minun ja haastateltavien välisen dialogin. Dialogia tarkastelin erikseen selvittääkseni millä tavalla vaikutin haastateltavien kerrontaan omilla reaktioillani.

Kommenttini haastattelujen aikana koostuivat lähinnä haastattelun alkukysymyksestä ja haastateltavan puheeseen eläytymisestä. Haastattelun aikana tarkensin vielä kysy-mystä ja ohjasin keskustelua takaisin aiheeseen, jos haastateltava alkoi puhua jostain muusta. Osassa haastatteluista myös haastateltavat itse halusivat varmennusta siihen, että he ovat vastaamassa juuri esittämäni kysymykseen.

Aineiston sisältämistä teemoista sain viitteitä jo haastattelujen tekemisen yhteydessä. Ensimmäiset huomioni kiinnittäneet teemat olivat lasten ja nuorten psyykkiset oireet ja ohjaajien kuvaukset työn raskaudesta. Nämä kohdat aineistossa herättivät minussa tunteita, koska kuvausten perusteella tunnistin joitakin lapsia ja nuoria, joista ohjaaja kertoivat. Samoin oman työkokemukseni perusteella pystyin eläytymään ohjaajien ku-vauksiin työn haasteista ja väsymyksestä lasten ja nuorten vaikeiden asioiden kohtaa-misessa.

Ensimmäinen aineiston jaotteluni oli sen jakaminen yksittäisiin tapauskuvauksiin, jotka numeroin ja merkitsin olivatko ne kirjallisia vai suullisia. Osa haastateltavista ja kirjoitta-jista kertoi useampia kuvauksia, joten kuvausten määrä oli lopulta hieman suurempi kuin tutkimukseen osallistujien. Seuraavaksi jaoin tapauskuvaukset yksittäisiin ilmauk-siin, joissa kerrottiin yksi asia. Jakamani analyysiyksiköt olivat eripituisia riippuen niiden sisältämästä ajatuksesta. Aineiston analyysiyksiköt olivat esimerkiksi tällaisia:

"Sinä päivänä hän tarvitsi paljon tukea."

*"ja se on ihan **hyvä** että hän alkoi sitten itse keskustelemaan minun kanssa siitä."*

Analyysin aikana huomioni kiinnittyi aineiston eri aihepiireihin ja tein niistä useita erilaisia luokitteluja. Osa luokitteluista oli hyvin yleisluonteisia ja osa taas yksityiskohtaisia. Analyysin tekeminen oli kuin palapeliä, jossa kokosin aineistosta yhtenäistä kuvaa purkaakseni sen myöhemmin ja kootakseni sen taas uudelleen hieman eri tavalla.

Ensimmäisessä luokittelussani jaoin aineistoni kahteen luokkaan, jotka käsittelivät lapsia ja nuoria sekä ohjaajaa ja ryhmäkotia. Seuraavassa vaiheessa erotin aineistosta kohdat, joissa ohjaajat kuvasivat vuorovaikutusta ohjaajien ja ryhmäkodin asukkaiden välillä. Vuorovaikutuksen luokasta erottelin vuorovaikutuksen tapoja ja muotoja ja tästä luokasta muodostui tarkempi jaottelu vuorovaikutuksen välineistä ja sisällöstä. Vuorovaikutuksen luokka muodostui lopulta luokaksi psyykkisestä tuesta.

Lopulta luokittelin koko aineiston viiteen pääluokkaan: lapset ja nuoret, psyykkinen tuki, ohjaajat, ryhmäkoti ja tapahtumat ryhmäkodin jälkeen. Luokitteluni pysyi pääosin samojen pääluokkien sisällä koko analyysin ajan. Prosessin aikana kuitenkin ymmärrykseni asioiden välisistä yhteyksistä syveni. Vastaukset tutkimuskysymyksiini eivät löytyneet suoraan aineiston luokituksista, vaan eri luokkien välisistä suhteista.

Tehtyäni lopullisen version aineiston luokituksista tarkastelin vielä, löytyvätkö kaikki nämä luokat kirjallisesta ja suullisesta aineistosta. Sekä suullisessa että kirjallisessa aineistossa käsiteltiin kaikkia luokitukseni mukaisia asioita. Eroa oli kuitenkin asioiden käsittelyn laajuudessa. Jos olisin tehnyt tutkimukseni perustuen vain kirjalliseen tai suulliseen aineistoon, tutkimustulokseni olisivat olleet hieman erilaisia. Suullinen aineisto oli laajempi ja sen vuoksi siinä käsiteltiin kaikkia aiheita enemmän ja laajemmin. Suullisessa aineistossa käsiteltiin enemmän kielen ja kulttuurin vaikutusta ohjaussuhteeseen, ohjaajan jaksamista ja ammattietiikkaa sekä ohjaajien tunteita.

Analyysin ja tulkinnan aikana mietin, mistä ohjaajat oikeastaan kertoivat tapauskuvauksissaan. Mietin mikä on heidän kokemustaan ja tulkintaansa sekä sitä mitä on oikeasti tapahtunut. Lisäksi pohdin omaa osuuttani tutkijana. Mietin omia tulkintojani aineistosta ja sitä miten oma persoonani ja työkokemukseni vaikuttaa tekemiini havaintoihin. Tutkimuksessani olin tekemisissä monentasoisen tulkinnan kanssa. Tapauskuvauksissaan ohjaajat tulkitsivat omia kokemuksiaan psyykkisen tuen antamisesta ja minä tulkitsin heidän tulkintojaan omien kokemusteni kautta!

7 TULOKSET

Tässä kappaleessa esittelen tutkimukseni tulokset ensin lyhyesti analyysirungon luokituksen mukaisesti. Alaluvuissa 7.1–7.5 kuvaan tulokset tarkemmin aineistonäytteiden avulla.

TAULUKKO 5. Tutkimusaineiston analyysirunko.

RYHMÄKODIN LAPSET JA NUORET
<p>kokemukset *kotimaassa ja pakomatalla *Suomessa *turvapaikanhakijana</p> <p>tunteet</p> <p>psykykinen vointi</p>
KUVAUKSIA PSYKKISESTÄ TUESTA
<p>ohjaussuhde *ohjaussuhteen kehittyminen *ohjaajan rooli ja omaohjaajuus *ohjaussuhteen haasteet *kielen ja kulttuurin vaikutus</p> <p>psykkisen tuen välineet *läsnäolo *keskustelu *toiminta *ohjaaminen hoitoon</p> <p>psykkisen tuen sisältö *psykykinen vointi *ihmissuhteet *turvapaikkaprosessi *tulevaisuuden suunnittelu</p>
OHJAAJA
<p>*tunteet *jaksaminen *ammattieettinen pohdinta</p>
RYHMÄKOTI
<p>*puitteet ja toiminta *työyhteisö *yhteistyökumppanit</p>
RYHMÄKODIN JÄLKEEN

Tapauskuvauksissaan psyykkisen tuen antamisesta ryhmäkodin ohjaajat kertovat ryhmäkodin lapsista ja nuorista. Ohjaajien kuvaamat lapset ovat sekä poikia että tyttöjä ja iältään he ovat 3-17 -vuotiaita. Kuvauksissaan ohjaajat kertovat mistä maasta lapset ja nuoret ovat kotoisin ja mitä kieltä he puhuvat. Ohjaajat kertovat lasten ja nuorten kokemuksista ennen Suomeen tuloa, Suomessa sekä turvapaikanhakijoina. Lisäksi ohjaajat kuvaavat ryhmäkodin asukkaiden tunteita ja psyykkistä vointia.

Tapauskuvauksissa ohjaajat kertovat miten he ovat tukeneet alaikäisiä yksintulleita turvapaikanhakijoita psyykkisesti. He esittelevät suhdettaan lapsiin ja nuoriin sekä vuorovaikutusta heidän kanssaan. Ohjaajat kuvaavat keinoja, joilla he ovat tukeneet lapsia ja nuoria sekä tilanteita, joissa ryhmäkodin asukkaat ovat tarvinneet psyykkistä tukea.

Psyykkisen tuen antamisen kuvauksissa ohjaajat kuvaavat myös omia kokemuksiaan työntekijöinä. He kertovat miltä ohjaajan työ tuntuu ja mikä siinä tuntuu raskaalta. Lisäksi ohjaajat pohtivat kuvauksissaan työnsä ammattietiikkaa. Ohjaajat kuvaavat millainen paikka ryhmäkoti on työskennellä. He kertovat ryhmäkodin toiminnan puitteista sekä työskentelystä työyhteisön ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Lisäksi ohjaajat kuvaavat lasten ja nuorten ryhmäkodin jälkeistä aikaa. Tutkimukseni käsittelee kuitenkin alaikäisten yksin tulleiden turvapaikanhakijoiden ryhmäkotivaihetta eli aikaa, jolloin he eivät vielä ole saaneet päätöstä turvapaikkahakemukseensa. Kuvaukset ryhmäkodin jälkeisestä ajasta eivät siis vastaa tutkimuskysymyksiini psyykkisestä tuesta ja sen antamisesta ryhmäkodin asukkaille.

7.1 Ryhmäkodin lapset ja nuoret

7.1.1 Kokemukset

Kuvauksissaan psyykkisen tuen antamisesta ohjaajat kertovat ryhmäkodin asukkaiden kokemuksista kotimaassaan, matkallaan Suomeen sekä Suomessa. Lisäksi ohjaajat kertovat lasten ja nuorten kokemuksista turvapaikanhakuprosessissa.

Kotimaassa ja pakomatalla

Ryhmäkodin asukkaat kertovat ohjaajille perhe-elämästään ja suhteistaan läheisiinsä kotimaassaan. Perheellä kotimaassa saattaa olla erilaisia ongelmia kuten sairauksia ja perheväkivaltaa. Lähdettyään kotimaastaan lapset ja nuoret ovat joutuneet eroon lä-

heisistään ja joillakin ei ole tietoa missä perheenjäsenet tällä hetkellä ovat. He voivat olla kuolleita tai he ovat joutuneet vankilaan.

...hänellä on isä jäänyt kotimaahan, hänet (isä) on pidätetty ja hän on ollut vankilassa ja näin ja äiti oli vissiin sitten kuollu jo kauan aikaa aikasemmin...Että hänen isällä oli semmonen tausta että todennäköisesti kun on pidätetty niin on myös **tapettu**... onko isä elossa vai kuollu...mikä on isän kohtalo ja jää sitä pohtimaan.

Miesohjaaja, haastattelu

Matkalla Suomeen lapset ja nuoret ovat menettäneet yhteyden läheisiinsä ja ovat joutuneet epäoikeudenmukaisen kohtelun kohteiksi. Ohjaajien kuvausten mukaan ryhmäkodin asukkaiden menneisyyden kokemukset vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa ja elämäänsä myös Suomessa.

Suomessa

Ohjaajien kuvauksissa ryhmäkodin asukkaiden arkielämään kuuluu koulunkäyntiä ja suomen kielen opiskelua. Lapset ja nuoret ovat motivoituneita käymään koulussa ja oppimaan suomen kieltä. Toisaalta keskittyminen koulutyöhön on vaikeaa, koska lapset ja nuoret ovat huolestuneita turvapaikkaprosessin etenemisestä ja perheen tilanteesta kotimaassa.

Lapsilla ja nuorilla on harrastuksia ja muuta vapaa-ajan toimintaa. Ohjaajat kertovat, että lapset ja nuoret pelaavat jalkapalloa, laittavat ruokaa, käyvät kirkossa ja kirjastossa, katsovat televisiota, lukevat ja järjestävät juhlia.

Ryhmäkodissa asuessaan lapset ja nuoret tutustuvat toisiin asukkaisiin ja muihin ikätovereihin. Lapset ja nuoret muodostavat ystävyysyhteisöjä ja varsinkin samasta maasta kotoisin olevista ja samaa äidinkieltä puhuvista tulee läheisiä keskenään. Samankielisen ystävän puuttuminen aiheuttaa yksinäisyyttä ja ulkopuolisuuden tunnetta lapsissa ja nuorissa. Ryhmäkodissa syntyy myös erimielisyyksiä eri etnisten ryhmien välille.

Meillä on eri kansallisuuksia, yks kansallisuus on vähän **enemmistö** ja tuntuu vähän että se on vallottanu koko ryhmäkodin. Ja sitten oli tullu näitä **vähemmistö**kansallisuuksia valittamaan siitä esimerkiksi että on vähän syrjintää siitä enemmistöporukasta.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien kuvausten mukaan lapset ja nuoret kiusaavat toisiaan ja purkavat pahaa oloaan toisiinsa. Ryhmäkodin lapset ja nuoret tuntevat vihamielisyyttä muita kansalli-

suuksia tai vastakkaista sukupuolta kohtaan ja myös omanmaalaisten asukkaiden kanssa voi olla vaikea tulla toimeen.

Ryhmäkodin asukkaiden on vaikea ymmärtää ja tukea toisiaan, koska he ovat kaikki samassa tilanteessa turvapaikanhakijoina, ilman vanhempiaan ja uudessa ympäristössä. Ryhmäkodin asukkaat eivät välttämättä pysty kertomaan toisilleen mieltään painavista asioista. Seuraavassa kuvauksessa ohjaaja kertoo ryhmäkodissa asuvien sisäisten tilanteesta:

Ensimmäiset ajat isosisko jaksoi tyyntä itkevää ja hädissään äitiä huutavaa siskoaan. Omasta kielestä ja siskon hoivasta saattoi olla lyhytaikaista apua, mutta selkeästi nuorimmaisen hätä oli niin kouriintuntuva, että se piti yllä vielä myös siskon hämmennystä ulkomaille joutumisesta ja vieraaseen kulttuuriin joutumisesta.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Toisaalta samassa tilanteessa eläminen helpottaa toisten ymmärtämistä. Seuraavassa kuvauksessa ryhmäkodin asukkaat keskustelevat keskenään turvapaikkaprosessista.

Samana päivänä ryhmäkotiin oli tullut uusi poika... Tämän pojan kanssa he pystyivät keskustelemaan ja jopa nauramaan omalle tilanteelleen. Uusi poika antoi lohdutuksen sanoja ja kertoi, että pitää oppia vain olemaan huolehtimatta liikoja ja kaikki järjestyy.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Ohjaajien kuvausten mukaan juuri turvapaikkaprosessi ja sen eri vaiheet vaikuttavat lasten ja nuorten elämään ryhmäkodissa.

Turvapaikanhakijana

Kuvauksissaan psyykkisestä tukemisesta ohjaajat kertovat ryhmäkodin lasten ja nuorten turvapaikkaprosessinsa etenemisestä. Turvapaikkaprosessiin liittyen lapset ja nuoret etsivät kadonneita perheenjäseniään kansainvälisen henkilöhaun avulla ja jotkut käyvät läpi ikätutkimuksen, jossa hakijan ikää arvioidaan lääketieteellisin tutkimuksin. Ryhmäkodin asukkaat reagoivat turvapaikkaprosessin eri vaiheisiin vahvasti.

Ja hän on viimeinen sen aikasista pojista, jolla ei oo päätöstä ja se painaa häntä kauheesti. Hänellä on ollu myös ikätutkimus. Hän sitten kokee semmosta aika vahvaa **epäonnea ja epäonnistumista** siinä että hänen tapauksensa on edelleen jumissa.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien kuvausten mukaan ns. eurodac-hitit eli turvapaikkaa useammasta Euroopan Unionin maasta hakeneet nuoret ovat yleisiä ryhmäkodin asukkaissa. Toisessa EU-maassa oleskelun paljastuminen ja siitä mahdollisesti seuraava palautus ensimmäiseen maahan pelottavat nuoria turvapaikanhakijoita.

Hän halusi vain saada oleskeluluvan tänne, luvan jäädä Suomeen. Hänen tapauksensa oli **hyvin erityinen**, koska poliisi sai tietää että hän oli ollut muissa Euroopan maissa, joten häntä oltiin palauttamassa takaisin ja siksi hän oli huolissaan.

Miesohjaaja, haastattelu

Turvapaikkaprosessin eri vaiheet vaikuttavat vahvasti ryhmäkodissa asuvien lasten ja nuorten tunteisiin.

7.1.2 Tunteet

Ohjaajat kuvaavat ryhmäkodin lasten ja nuorten tunteita kuvauksissaan. Uudessa ympäristössä eläminen hämmentää ryhmäkodin asukkaita. Seuraavassa ohjaaja kuvaa vasta maahan saapuneen alle kouluikäisen lapsen vieraudenkokemusta.

Kieli on täysin vierasta, ihmiset ympärillä valkoisia ja tavatkin täysin erilaisia kuin heidän kotimaassaan.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Ryhmäkodin asukkailla on huono omatunto Suomessa olemisesta, kun oma perhe joutuu kärsimään kotimaassa. Heillä on myös huoli ja epävarmuus perheen olinpaikasta ja siitä ovatko he vielä elossa. Lapset ja nuoret kertovat ohjaajille ikävöivänsä perhettään.

...kuinka paljon hän kaippaa isää ja hän on vielä liian nuori lähtemään maailmalle ja isä ei voi jättää häntä ja isä ei voi hylkää häntä vielä tässä iässä.

Miesohjaaja, haastattelu

Yhteydenpito perheeseen herättää voimakkaita tunteita ryhmäkodin asukkaissa. Seuraavassa ohjaaja kuvaa nuoren pojan tunteita, kun hän on kuullut huonoja uutisia perheensä tilanteesta.

...se oli **aika voimakas** sitten se tunteenpurkaus mikä sieltä tuli. Että se välillä tosiaan siinä keskustelun yhteydessä kun alotti niin se ensimmäisenä saatto alottaa silleen että heittää puhelimen seinään ja muutama ruma sana päälle ja sitten rupee itkemään.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajien kuvausten mukaan lapset ja nuoret tuntevat uuden ympäristön ja elämäntilanteensa uhkaavaksi ja epävarmaksi. Lapset ja nuoret tuntevat ohjaajien tulkinnan mukaan huolta, surua, pettymystä, vihaa, epäonnistumista, toivottomuutta ja myös helpotusta eläessään turvapaikanhakijoina ryhmäkodissa.

7.1.3 Psykkinen vointi

Psyykkisen tukemisen kuvauksissaan ohjaajat kertovat lasten ja nuorten erilaisista psyykkisistä oireista ja ongelmista. Lasten ja nuorten psykkinen vointi vaihtelee ryhmäkodissa asumisen aikana. He saattavat muuttua avoimista sulkeutuneiksi tai psyykkiset oireet muuttuvat fyysisiksi. Masennus esimerkiksi muuttuu univaikeuksiksi ja ahdistus päänsäryksi. Seuraavassa nuoren pojan vointi muuttuu ryhmäkotiin asettumisen jälkeen.

Tää kaveri oli semmonen tosi hyväntuulinen ja ulospäin näytti että kaikki menee tosi hyvin ja aina kun siltä kysy jotakin, ja tulkin kanssa kun alkuun keskusteltiin, niin ei ollu mitään ongelmia eikä mitään. Että se sitten vasta oikeestaan alkoi tulemaan ulos noin puolen vuoden jälkeen. Siihen asti se oli kaikille tosi kiltti, että varmasti ollu aika raskasta esittää sitä että kaikki on hyvin. Että sitten sillä tavalla pikkuhiljaa alkoi näkymään se että ei oo kaikki kohallaan, että se tavallaan se kulissi rupes pettämään.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajat kuvaavat alkuvaiheen jälkeistä muutosta myös ns. "kuherruskuukauden" päätymisenä uuteen maahan saapumisen jälkeen. Lapsen ja nuoren muutto ryhmäkodista toiseen vaikuttaa psykkinen vointiin.

Hän tuli toisesta ryhmäkodista...hänestä täällä oli hyvin erilaista kuin toisessa ryhmäkodissa. Ja hän alkoi mennä alaspäin, hyvin masentavaan tilanteeseen.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajat kuvaavat lasten ja nuorten psyykkistä oirehdintaa monin erin tavoin. Kuvauksissa ryhmäkodin asukkaat vetäytyvät yksinäisyyteen omaan huoneeseensa tai ovat hermostuneita ja purkavat pahaa oloaan kiroillen ja tavaroita heitellen. Lapsilla ja nuorilla on uniongelmia, jotka ilmenevät vaikeuksina rauhoittua ja nukahtaa iltaisin sekä

öisinä heräämisinä. Myös traumaattiset tapahtumat, kuten koettu väkivalta, tulevat lasten ja nuorten mieleen nukkumaanmeno-aikaan.

Lapsilla ja nuorilla on päänsärkyä, väsymystä, hengenahdistusta ja alle kouluikäisillä lapsilla on yökastelua. Ohjaajien kuvauksissa ryhmäkodin asukkaat kärsivät ahdistuksesta, masennuksesta, päihdeongelmista, paniikkioireista ja -kohtauksista sekä itsetuhoisuudesta. Seuraavassa ohjaaja kuvaa miten nuoren pojan psyykinen pahoinvointi näkyy hänen käyttäytymisessään ryhmäkodissa.

Poika kärsi kovista päänsäryistä ja univaikeuksista...Pojan koko olemus oli kuin kasaan lyyhistynyt. Hän kulki ahdistunut ilme kasvoillaan, mikään asia tai toiminta ei näyttänyt häntä ilahduttavan.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Lasten ja nuorten ongelmat johtuvat ohjaajien mukaan heidän vaikeista kokemuksistaan menneisyydessä ja epävarmasta elämäntilanteesta turvapaikanhakijana. Ohjaajien mukaan osa ryhmäkodin asukkaista on traumatisoituneita, ja heillä on identiteettiongelmia uudessa ympäristössä eläessään.

7.2 Kuvauksia psyykkisestä tuesta

7.2.1 Ohjaussuhde

Kuvauksissaan ohjaajat kertovat suhteestaan ryhmäkodin lapseen ja nuoriin eli ohjaussuhteesta. Heidän mukaansa hyvän ohjaussuhteen syntyminen ryhmäkodin asukkaalle kanssa on edellytys psyykkisen tuen antamiselle. Kuvauksissaan ohjaajat kertovat, miten tämä suhde kehittyy, millaisia rooleja ohjaajalla on suhteessa, mitkä ovat ohjaussuhteen haasteet sekä miten kieli ja kulttuuri vaikuttavat suhteeseen.

Ohjaussuhteen kehittyminen

Ohjaajat kokeilevat erilaisia lähestymistapoja tutustuessaan lapseen ja nuoriin. Tarkoituksena on luoda luottamuksellinen suhde ryhmäkodin asukkaalle kanssa, kuten ohjaaja seuraavassa kuvailee.

Yritämme rakentaa tällaista luottamusta heidän kanssaan, että he voivat luottaa sinuun. Yritän olla hyvin avoin kun he tulevat, vastaanottaa heidät. Teen sitä melkein jatkuvasti, kunnes heistä tulee läheisiä minulle. He alkavat avautua.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajat kuvaavat ohjaussuhdetta onnistuneeksi ja hyväksi, kun ohjaajan ja ryhmäkodin asukkaan välillä on luottamusta. Ohjaajien mukaan lasten ja nuorten luottamus ilmenee tukeutumisenä ohjaajiin ja omien asioiden kertomisena heille. Ohjaussuhteen luottamus kasvaa ajan kuluessa. Ohjaajien kuvausten mukaan suhteen syvenemiseen saattaa mennä viikkoja tai kuukausia, mutta suhde saattaa syventyä myös nopeasti. Lapset ja nuoret tarvitsevat aikuisen tukea heti saapuessaan ryhmäkotiin, ja he turvautuvat ohjaajaan, kuten naisohjaaja seuraavassa kertoo.

Tää on mulle tyypillinen tai että näitä on ollu monta. Että sitten kun oppii niin lyhyessä ajassa tuntemaan kuitenkin niin hyvin ja sellasessa haavottuvaisessa vaiheessa.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien mukaan pienillä asioilla on merkitystä ohjaussuhteen kehittymisessä luottamukselliseksi. Osa ryhmäkodin lapsista ja nuorista jää ohjaajille etäisiksi, eikä kaikkien kanssa synny hyvää ohjaussuhdetta. Ohjaajien mukaan hyvän suhteen syntyminen edellyttää yhteyden löytymistä ohjaajan ja ohjattavan välille eli niin sanottua "henkilökemialla". Ohjaajien kuvausten mukaan jokainen lapsi ja nuori on yksilö ja jokainen ohjaussuhde on myös erilainen.

Ohjaajan rooli ja omaohjaajuus

Kuvauksissaan ohjaajat kertovat roolistaan ohjaussuhteessa. Ohjaajalla pitää olla auktoriteettia suhteessa ryhmäkodin asukkaisiin, ja heidän pitää olla ammatillisia työssään. Ohjaajien pitää myös kunnioittaa ryhmäkodin asukkaita. Ohjaajat pyrkivät olemaan opettavaisia, kannustavia, positiivisia ja hymyileväisiä sekä huumorintajuisia ryhmäkodin asukkaiden seurassa.

Ohjaajien pitää käyttäytyä aikuismaisesti ja toimia vanhemman roolimallina ryhmäkodin kasvaville lapsille ja nuorille. Ohjaajat voivat ohjaussuhteessa korvata puuttuvia perheenjäseniä ja tukea lapsia ja nuoria kertomalla heille omista elämäkokemuksistaan.

Tuki jota annoin hänelle oli niin kuin rohkaisua ja kertomista omasta henkilökohtaisesta elämästäni, myös ulkomaalaisena, kuinka tulin Suomeen. Ja niin minä aina aloitan että kerron oman taustani täällä, kuinka **raskasta** se oli minulle...kerron miltä minusta tuntuu ja miltä minusta tuntui ja **millainen olen nyt**.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajat tukevat lapsia ja nuoria heidän kehityksessään naiseksi ja mieheksi.

...koska minä olen **mies** ja luulen että sain kontaktin häneen...niinpä puhuimme **monista asioista** ja puhuimme oikeastaan monistamonista asioista, kuinka hän oikeastaan kasvoi mieheksi.

Miesohjaaja, haastattelu

Ryhmäkodin asukkaat kohdistavat aikuisen ja vanhemman roolissa olevaan ohjaajaan erilaisia tunteita. Lapset ja nuoret osoittavat kiintymystään sekä kiukkuaan ja pettymystään ohjaajiin. Asukkaat kiittelevät ohjaajia saamastaan avusta ja tulevat halaamaan heitä. Lapset ja nuoret myös purkavat mielipahaansa itkemällä ohjaajien seurassa ja kertomalla ongelmistaan. Ohjaajien kuvausten mukaan tunteiden vastaanottaminen kuuluu ohjaussuhteeseen ja on samalla myös lasten ja nuorten psyykkistä tukemista.

Samaan aikaan aloin omaohjaajana saada pojan negatiivisia tunteita osakseni. Ryöppy oli välillä hyvinkin voimakasta, vihaa, halveksuntaa, raivoa, haistattelua... Olin oikea tunteiden "kaatopaikka", mutta koen, että se oli myös psyykkisen tuen antamista. Pojalla täytyi olla jokin kohde, jolle syyttää kaikki ne pahat asiat, joita hän ei voinut kaikille ilmaista. Mutta kaikkien näiden solvausten jälkeen aloitin "puhtaalta pöydältä", koska ne eivät minua henkilökohtaisesti koskettaneet.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Ryhmäkodin asukkaalle osoitetulla omaohjaajalla on erityinen rooli lapsen ja nuoren elämässä, kuten edellisestä kuvauksestakin ilmenee. Ohjaajien kuvausten mukaan omaohjaajan tehtäviin kuuluu perehtyä lapsen ja nuoren asioihin ja lähteä esimerkiksi mukaan lääkäriin. Omaohjaajalla on erityinen vastuu keskustella ohjattavan kanssa sekä tukea, huomioida ja ymmärtää häntä. Seuraavassa ohjaaja kuvaa työtään ryhmäkodista karanneen nuoren omaohjaajana.

Ja sitten mä oon juossu ympäri tuolla ja hakenu auton tuolta ja ettiny tuolta... Et kun on omaohjaaja ja ne tietää että mä oon se ensimmäinen, ja ehkä läheisin täällä, että kyllä **mun täytyy** tehdä se pieni teatteriesitys, et mä kierrän. Että on sillä merkitystä. Että tietää että on joku, kun sä oot ihan yksin täällä, että joku joka kuitenkin sit lähtee ja on huolissaan. Että se on kuitenkin meidän ohjaajien tehtävä.

Naisohjaaja, haastattelu

Kuvauksissaan psyykkisen tuen antamisesta ohjaajat toteavat, että heillä on tärkeä rooli ryhmäkodin asukkaiden elämässä. He toimivat roolimallina ja antavat nuorille turvapaikanhakijoille psyykkistä tukea.

Ohjaussuhteen haasteet

Ohjaajien mukaan ohjaussuhteessa ja vuorovaikutuksessa ryhmäkodin lasten ja nuorten kanssa voi ilmetä erityyppisiä ongelmia. Sekä ryhmäkodin asukkaiden että ohjaajien on toisinaan vaikea luottaa toisiinsa. Lasten ja nuorten epäluottamus ilmenee heidän haluttomuutenaan tai kieltäytymisenään puhua ohjaajille omista asioistaan.

...ja hän kun hän sanoi että hän ei tee tätä, hän ei halua jotakin, oli ihan **turha** ruveta mitään edes keksiin keinoja siihen, ja sitten jos hän ei vastaa, niin en rupee sen kummemmin utelemaankaan.

Naisohjaaja, haastattelu

Ryhmäkodin asukkaat saattavat piilotella vaikeuksiaan, tai he valikoivat ihmisiä kenelle he haluavat puhua. Lapset ja nuoret esimerkiksi odottavat, että tietty ohjaaja tulee vuoroon ja puhuvat vasta sitten. Lapset ja nuoret myös saattavat peittää tunteitaan esittämällä iloista, vaikka voivat huonosti.

Se oli veikee tyyppi silleen se saatto nauraa välillä ja pelleilläkin ja sitten vaan sano lopuks että älä usko tätä hänen naurua, että hänestä ei oikeesti tunnu tältä.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien kuvausten mukaan ryhmäkodin asukkaat myös kieltäytyvät noudattamasta ohjaajan antamia neuvoja ja ohjeita. He lupaavat muuttaa ongelmallista käytöstään, kun ohjaaja keskustelee heidän kanssaan, mutta eivät pidä lupaustaan. Ryhmäkodin asukkaat saattavat uhkailla työntekijöitä aggressiivisella käytöksellä, jos asiat eivät mene heidän tahtonsa mukaan.

Kuvauksissa ohjaajat kertovat, että lapsiin ja nuoriin on toisinaan vaikea saada kontaktia. Heidän tilanteensa saattaa olla niin vaikea, että ohjaaja ei tiedä, millä tavalla voisi siinä auttaa. Ohjaajat yrittävät tukea ryhmäkodin asukkaita monilla eri tavoin, mutta lapsi tai nuori kuitenkin torjuu heidät.

...hän sanoi, että on ihan hyvä tietää, hän sanoi, mutta se ei auta häntä, koska hän ei nähnyt ollenkaan valoa tilanteessaan.

Miesohjaaja, haastattelu

Toisaalta ryhmäkodin asukkaat kaipaavat paljon ohjaajien huomiota. Lapset ja nuoret loukkaantuvat, jos ohjaaja ei huomaa tervehtiä heitä tai kysyä heidän kuulumisiaan. Asukas saattaa vaatia ohjaajaa viettämään koko työvuoronsa hänen kanssaan, vaikka

ohjaajalla ei ole siihen mahdollisuutta. Ohjaajan kuvauksen mukaan nuori saattaa myös uhkailla itsensä vahingoittamisella saadakseen ohjaajan huomion.

...just eilen illalla kun mä lähdin kotiin iltavuorosta puol yhdentoista aikaan, niin sitten vielä viimeeseen asti yritti tossa jotain ja hirveesti, että mitä jos hän onki kuollut huomen aamulla...kun mä tuun...tai ehkä hän on kuollu kahden viikon päästä. Että vähän semmosta uhkailua.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien mukaan lapset ja nuoret tarvitsisivat enemmän aikaa ohjaajilta, kuin he pystyvät antamaan.

Kielen ja kulttuurin vaikutus

Yhteisen kielen puuttuminen tekee lasten ja nuorten tukemisesta haastavaa ohjaajien kuvauksen mukaan. Kun ei ole yhteistä kieltä, asioista ei pysty keskustelemaan syvästi. Ohjaajat käyttävät keskusteluissa tulkkia, mutta tulkkia ei saa paikalle esimerkiksi yöllä.

Niin kuin useimpien kohdalla yhteistä kieltä ei ollut ja muutoinkin öisin ei tulkkia olekaan käytössä, toisin kuin päiväsaikaan on mahdollista saada. Mietin kuumeisesti kuinka kummassa voisin auttaa pientä tyttöä, joka ei ymmärtänyt kuin muutamia sanoja suomea.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Varattu tulkki-aika ei välttämättä myöskään riitä asioiden käsittelyyn:

Monet kerrat yritimme varata tulkkia ja puhua, mutta se ei koskaan riittänyt. Jos varaat kahdeksi tunniksi, kaveri haluaa puhua neljä tuntia. Sitten tulimme siihen pisteeseen että meidän piti lopettaa tulkin tilaaminen. Koska minä olen ainoa joka voi puhua samaa kieltä hänen kanssaan, niin olin enemmän tekemisissä kuin muut täällä ja koska osaan tätä kieltä tietyn määrän, joten sitouduin puhumaan hänen kanssaan.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajan ja ohjattavan yhteinen kieli tai äidinkieli lähentää ohjaussuhdetta, kuten edellisestä kuvauksesta ilmenee. Ohjaaja toimii tarvittaessa myös tulkkina asukkaalle esimerkiksi lääkärikäynnillä. Kuvausten mukaan ohjaajat opettelevat ja käyttävät lasten ja nuorten äidinkielen sanoja helpottaakseen kommunikointia ja ilahduttaakseen heitä.

Ohjaajat puhuvat muun muassa englantia lasten ja nuorten kanssa. Ohjaajien kuvausten mukaan myös rajallisella yhteisellä kielellä pystyy kommunikoimaan, eikä yhteisen

kielen puuttumisen ole este ohjaussuhteen toimimiselle. Ohjaajien mukaan tunteiden ilmaisemiseen ja toisen surun ymmärtämiseen ei tarvita yhteistä kieltä.

Kielten eroavaisuuden lisäksi kulttuurierot lasten ja nuorten sekä ohjaajien ja ryhmäkodin välillä vaikuttavat ohjaussuhteeseen. Ohjaajan voi olla vaikea ymmärtää asukkaiden käytöstä ja löytää heille sopivia ohjaamisen ja tukemisen tapoja. Esimerkiksi ihmisten läheisyys on erilaista eri kulttuureissa.

Sellaisesta kulttuurista tullee lapselle, joka on tottunut ääniin ja siihen että samassa huoneessa saattoi nukkua monta ihmistä lähekkäin, ei riittänyt että suomalaisittain luimme sadun, lauloimme ja iltavalonkin laitoimme.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Seuraavassa ohjaaja kuvaa lasten kasvatuksen kulttuurisia eroja:

Tuota se että kun puhutaan näistä **erilaisuuksista** mitä, miten kasvatetaan heidän kotimaassaan tyttölästä esimerkiksi ja miten Suomessa, että miten paljon ne **poikkeaa** että varmaan hämmästyksiä tulee, että miten voi olla tämmöstä...mutta uskomattomia asioita että me ei tiedetä näistä lapsista, että ne ei tiedä **tiettyjä** asioita ja miten ne asiat hoidetaan.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien kulttuurituntemuksella ja omalla kulttuuritaustalla on merkitystä psyykkisen tuen antamisessa. Ohjaaja osaa tukea paremmin, jos hän tuntee lapsen tai nuoren kotimaan kulttuuria. Seuraavassa ohjaaja on opastanut nuoren tytön seurakunnan tilaisuuteen.

Muistan siitä että siellä, mistä hän on tullut, uskonto on myös aika **vahva**. Oman maan kansalaiset, jos hän asuu täällä, niin yleensä ne kokoontuu siellä seurakunnassa tai kirkossa...Oman maan kansalaiset varmasti pysyy auttamaan kielessä ja hänen identiteetissä myös. Ja vähän haistella sitä että: "Ahaa, toi on samanlainen, mä tulin sieltäpäin."...että mä luulen että se on auttanut häntä tosi hyvin

Naisohjaaja, haastattelu

Yhteiset kokemukset eri kulttuureista ja maista lähentävät ohjattavan ja ohjaajan suhdetta. Tieto lapsen ja nuoren kotimaan ongelmista helpottaa ohjaajaa ymmärtämään lapsen ja nuoren kokemuksia paremmin.

7.2.2 Psykkisen tuen välineet

Ohjaajat tukevat ryhmäkodin asukkaita eri tavoilla. Ohjaajien kuvausten mukaan tukea on fyysinen ja henkinen läsnäolo lasten ja nuorten elämässä. Ohjaajat keskustelevalt lasten ja nuorten kanssa ja tekevät asioita yhdessä heidän kanssaan. Tarvittaessa ohjaajat ohjaavat lapsia ja nuoria ryhmäkodin ulkopuoliseen hoitoon psyykkisissä oireissa ja ongelmissa.

Läsnäolo

Fyysinen läsnäolo ja läheisyys ovat ohjaajien mukaan tapoja tukea lapsia ja nuoria psyykkisesti. Yövalvojan kuvauksen mukaan hän saa pienen lapsen rauhoittumaan käymällä nukkumaan hänen läheisyyteensä. Ohjaajat taputtavat olalle, pitävät kainalossa, halaavat ja silittelevät ryhmäkodin lapsia ja nuoria. Ohjaaja joutuu myös pitelemään kiinni raivoavaa nuorta. Ohjaajien mukaan läheisyys ja kosketus rauhoittavat ja lohduttavat ryhmäkodin asukkaita.

Tyttö alkaa itkemään. En voi muuta tehdä, kuin ottaa tytön kainalooni, halata ja olla hiljaa. Taskun pohjalta löydän vanhan nenäliinan, jonka saan annettua tytölle. Siinä istumme pitkään täysin puhumatta, toisiamme halaten.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Ohjaajien mukaan fyysistä läheisyyttä pitää kuitenkin käyttää varauksellisesti ohjaussuhteessa. Fyysisyys ei ole luontevaa kaikille työntekijöille tai asukkaille ja sen käyttäminen vaatii riittävän luottamuksen ohjaussuhteessa.

Fyysinen läsnäolo ja paikalla oleminen, myös ilman kosketusta, on ohjaajien mukaan tukemista. Kuvauksissa ohjaaja tukee sairaskohtauksen saanutta nuorta odottelemalla hänen kanssaan ambulanssia ja lähtemällä hänen kanssaan sairaalaan. Seuraavassa kuvauksessa ohjaaja jää valvomaan ja rauhoittamaan päihtynyttä ja riehuvaa asukasta hänen huoneeseensa.

...mutta kyllä kun se oli päihtyneenä ja riehu ja vähän sillä lailla, kyllä hänet vietiin kaks ohjaajaa omaan huoneeseen rauhottumaan. Ja aina oli joku ohjaaja hänen mukanaan, ei se jäänyt yksin lukkojen taakse. Ohjaaja oli puhunut hänelle ja istunut ja kattonut että ei esimerkiksi vahingoita itseään tai jotain. Se joskus saatto mennä ja nukahtaa omaan sänkyyn, että se ei enää riehu sen jälkeen, että se tietää kun viedään omaan huoneeseen. Siinä se saa nukkua aamuun asti, että ei se sen kummempaa ollut.

Naisohjaaja, haastattelu

Fyysinen läsnäolo rauhoittaa ryhmäkodin asukkaita ja helpottaa ohjaajan kontaktin luomista heihin. Ohjaajien mukaan psyykkistä tukea on osoittaa ryhmäkodin asukkaille, että työntekijät ovat läsnä, ja että heidän tehtävänä on auttaa tarvittaessa. Erityisesti tieto yövalvojan paikallaolosta öisin on ohjaajien mukaan tärkeää. Ryhmäkodin asukkaita ei ohjaajien mukaan saa jättää yksin.

Ohjaajat ovat henkisesti läsnä lasten ja nuorten elämässä huomioimalla, lohduttamalla ja rohkaisemalla heitä. Läsnäolo ei ohjaajien mukaan vaadi paljon, mutta se kuitenkin edellyttää pysähtymistä ja lasten ja nuorten kuuntelemista. Ohjaajat haluavat, että lapset ja nuoret tietävät heidän olevan tärkeitä ohjaajille.

...kun minä tulen töihin, minä käyn läpi kaikki nuoret ja tervehdin **jo-kaikista** ja juttelen ja kysyn mitä kuuluu. Ei mitään hirveen pitkiä keskusteluja, että "mitä kuuluu? - hyvää kuuluu - entä sinulle? - hyvää kuuluu." ...huomioon ottaminen on hirveen tärkeää meillä töissä, **oikeasti**.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien mukaan henkinen läsnäolo lasten ja nuorten elämässä on psyykkistä tukea.

Psyykkisestä tuesta on ehkä itselleni kokonaisuudessaan jäänyt antoisimmat kokemukset siitä hiljaisesta, sanattomasta tuesta, empatiasta, jota joskus jollekin pystyy antamaan.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Läsnäolollaan ohjaajat kuvaavat voimaannuttavansa, rohkaisevansa, motivoivansa ja "sparraavansa" ryhmäkodin asukkaita. Ohjaajat yrittävät saada asukkaita hymyilemään ja tuntemaan olonsa pärjääviksi ja hyväksytyiksi. Ohjaajat kuvaavat, että lasten ja nuorten huomioiminen parantaa lasten itsetuntoa ja saa heidät "puhkeamaan kukkaan".

Keskustelu

Ohjaajat tukevat lapsia ja nuoria psyykkisesti keskustelun avulla. Ohjaajien kuvausten mukaan keskustelu, puhuminen ja kuunteleminen ovat tärkeitä välineitä psyykkisessä

tuessa. Ryhmäkodin asukkaat tulevat omatoimisesti puhumaan ohjaajille tai ohjaaja järjestää keskustelun niin, että sille varataan määrätty aika ja paikalle kutsutaan tulkki. Ohjaajat keskustelevat toisinaan myös isomman ryhmän kanssa. Keskusteluissa käsitellään lasten ja nuorten elämän henkilökohtaisia asioita, mutta myös jutustellaan arkipäivän asioista.

Keskustelun avulla ohjaaja ja ryhmäkodin asukkaat hoitavat ja selvittävät käytännön asioita. Ohjaajat myös vitsailevat asukkaiden kanssa ja piristävät siten lasten ja nuorten mielialaa. Keskustelu myös rauhoittaa ryhmäkodin asukkaita nukkumaan mentäessä tai tunnekuohun jälkeen.

Se oli jännä sitten että se oli aina kun oli vähän aikaa keskusteltu ja se oli saanu kerrottua mitä on niin sitten se taas siitä tavallaan toipu siitä hetkestä. Sitten se oli taas muutaman viikon ihan ok...Samalla tavalla sen näki että missä vaiheessa, että nyt kaveri tarvii taas keskustelua, ihan selkeesti. Mutta ei siinä mitään ihmeellistä oikeestaan ollut, että se aina kun se pääsi purkamaan niitä tuntojaan niin se riitti joksikin aikaa.

Miesohjaaja, haastattelu

Keskustelut auttavat lapsia ja nuoria miettimään asioita uudella tavalla ja selvittävät sillä tavoin heidän vaikeuksiaan. Keskustelujen yhteydessä ohjattavan ja ohjaajan välinen luottamus kasvaa ja ohjaussuhde paranee.

Keskusteluissa ohjaajat antavat lapsille ja nuorille tietoa. Ohjaajat kertovat kuvausten mukaan esimerkiksi ryhmäkodin turvallisuusasioista ja ehkäisyn käytöstä. Seuraavassa ohjaaja antaa nuorelle tietoa hänen terveydentilastaan.

Mä kyllä tiesin, että hänellä on tämmönen sairaus... ja hän tuli sen kertomaan mulle ulkona ja kysy siinä sitten kuoleeko hän ja miten tulee toimia...Siinä sitten keskusteltiin pitkään...siinä mä kerroin hänelle että mistä on kyse ja en silleen peitelly kuinka vakava sairaus.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajien mielestä keskustelu ei kuitenkaan aina riitä lasten ja nuorten tukemiseen. Keskusteluun ei ole tarpeeksi aikaa tai asiat ovat niin vaikeita, että niistä ei pysty puhumaan. Ohjaajat yrittävät vaihtaa puheenaihetta lapsen tai nuoren kanssa, jos keskustelusta tulee liian hankalaa. Keskusteluissa vaikeat asiat saattavat joskus jäädä pyörimään lasten ja nuorten mieleen eivätkä he pääse niistä yli. Keskustelu voi olla joissakin tilanteissa turha ohjaajien mukaan.

Totta kai usein on hyvä keskustella, mutta välillä liika märehminen ei vie asioita eteenpäin.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Keskustelun ohella ryhmäkodin asukkaat tarvitsevat myös muuta tukea kuten esimerkiksi toimintaa.

Toiminta

Ohjaajien kuvausten mukaan toiminta ja tekeminen auttavat ryhmäkodin lapsia ja nuoria avautumaan ja rentoutumaan. Yhteinen keskustelu saattaa alkaa automatkalla tai ruuanlaiton yhteydessä.

Kun siinä samalla sitten tehdään ruokaa ja puhutaan, niin ne on varmasti heille sellaisia ihan vapauttavia hetkiä että jotakin mielekästä mitä voi tehdä.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien mukaan koulunkäynti parantaa lasten ja nuorten mielialaa. Ohjaajat tekevät läksyjä ja opiskelevat suomen kieltä yhdessä ryhmäkodin asukkaiden kanssa. Ohjaajat myös tekevät retkiä, käyvät kävelyllä, järjestävät juhlia ja leirejä sekä käyvät kirkossa lasten ja nuorten kanssa. Kuvausten mukaan toiminta ja yhdessä tekeminen auttavat psyykkisesti oirehtivia lapsia ja nuoria. Seuraavassa ohjaaja kuvaa kuinka hän oli tehnyt urheiluohjelman masentuneelle pojalle.

Minun piti tehdä hänelle ohjelma. Soitin yhdelle clubille, jossa harrastetaan jalkapalloa, saimme hänet sinne ja hän harjoitteli, se oli hyvää edistystä... hän asetti aikarajan että kahden kuukauden päästä... siitä tuli kuin työtä joka päivä, jota sinun täytyy tehdä...

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajat ohjaavat lapsia ja nuoria tarvittaessa myös ryhmäkodin ulkopuoliseen hoitoon.

Ohjaaminen hoitoon

Ohjaajat kuvaavat lasten ja nuorten psyykkisten ongelmien olevan toisinaan niin haastavia, että heidät ohjataan ryhmäkodin ulkopuoliseen hoitoon. Esimerkiksi paniikkikohtauksen saaneita on viety ambulanssilla sairaalaan ja se on rauhoittanut heitä. Lapsille ja nuorille on myös etsitty keskusteluapua perheneuvolasta, päihdeyksiköstä, terveysaseman psykiatrilta ja kriisikeskuksesta.

Minun lisäksi saimme apua hänelle. Se oli myös liian vaikeaa meille, koska me emme voi tehdä kaikkea mitä tukeen tulee. Minun keskustelujeni lisäksi me järjestimme hänelle ajan kriisikeskuksen, missä on ammattiapua, tarkoitan psykologeja. Hän menee sinne kahdesti kuukaudessa keskustelemaan

Miesohjaaja, haastattelu

Ulkopuolisesta keskusteluavusta ei kuitenkaan aina ole apua:

Hain myös hänelle apua perheneuvolasta, jossa hän kävikin muutaman kerran, mutta käynnit lopetettiin, koska poika ei kyennyt yhtään edistymään. Kaikki istunnot päättyivät itkuun ja saman asian toisteluun. Poika pääsi myös nuorisopsykiatrin hoitoon ja sai lääkityksen ahdistukseensa.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Erityistä tukea ja valvontaa tarvitseva nuori on lisäksi sijoitettu ryhmäkodista lastenkotiin asumaan, koska hän ei saanut riittävää tukea ryhmäkodissa ja avopalveluissa.

7.2.3 Psykkisen tuen sisältö

Lapset ja nuoret tarvitsevat psyykkistä tukea eri elämänalueilla ja tilanteissa. Ohjaajien kuvauksissa ryhmäkodin asukkaat tarvitsevat tukea erityisesti psyykkisessä voinnissaan, ihmissuhteissa, turvapaikkaprosessissa ja tulevaisuutensa suunnittelussa.

Psyykinen vointi

Kuvausten mukaan ohjaajat tukevat ryhmäkodin asukkaita keskustelemalla heidän psyykkisestä voinnistaan ja oireistaan. Ohjaajien tarkoituksena on parantaa lasten ja nuorten oloa selittämällä heille, miksi heistä tuntuu pahalta tai oudolta.

...mä oon myös puhunu että miten tommonen post-traumaattinen stressi että semmonen on ja mitä se on. Ja että ylipäänsä varmaan kaikki ihmiset, jotka on joutunu jättämään **kaiken taakseen** ja tulee että otetaan näin ja pistetään, 10 tuhatta kilometriä siirretään, että on jonkin asteinen tämmöinen sokkivaihe. Yritetään vaan normalisoida niitä tunteja.

Naisohjaaja, haastattelu

Kuvauksissaan ohjaajat kertovat ryhmäkodin asukkaille, että heidän kokemansa vaikeat tunteet ovat normaaleja tässä elämänvaiheessa, ja että ne ovat ohimeneviä. Ohjaajat kertovat ohjattaville, että tämänhetkisten vaikeuksien merkityksen näkee vasta myöhemmin. Lapset ja nuoret purkavat huoliaan ja pahaa oloaan ohjaajille puhumalla. Ohjaajat myös neuvovat lapsia ja nuoria ja pohtivat yhdessä heidän vaikeuksiaan.

Hän sanoi että elämällä ei ole mitään merkitystä, eikä hän tiedä miksi hän on syntynyt. Sanoin että me kaikki kysymme samoja kysymyksiä. Mutta sinun pitää ymmärtää että elämällä on tarkoitus. Hän sanoi että hän haluaa tappaa itsensä, niin miksi sinun pitää kuolla, koska kuolema on aina olemassa, kaikki me kuolemme, joten sinun ei pidä lopettaa elämääsi.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajien mukaan ryhmäkodin asukkaiden kuunteleminen on tärkeää heidän psyykkisessä tukemisessaan. Usein pelkkä kuunteleminen helpottaa lasten ja nuorten oloa.

Ihmissuhteet

Ohjaajat tukevat ryhmäkodin asukkaita heidän ihmissuhteissaan. Lapset ja nuoret kertovat ohjaajille perheestään kotimaassaan ja perheensä ongelmista. He kertovat myös ikävästään ja huolestaan perhettään ja läheisiään kohtaan.

Poika kertoi että hän ei saa unta iltaisin vaikka hän meneekin aikaisin nukkumaan. Kun hän vihdoinkin saa unesta kiinni, hän herää keskellä yötä ja alkaa taas murehtia...Hän kertoi että hän ajattelee omaa äitiään. Äiti on vielä kotimaassa, ja sairastaa sokeritautia. Hänellä ei ole mitään lääkitystä ja nyt poika oli saanut puhelun joltakin ja saanut tietää että äiti on tosi sairas...Poika kertoi että hänellä on huono omatunto, että hän saa olla Suomessa, rauhassa, saa ruokaa, koulutusta, ja saa olla iloinen ja pitää hauskaa...Kysyin häneltä ensin kenen idea se oli että hän tuli Suomeen. Hän kertoi että se oli äidin idea. Sanoin pojalle että minä luulen että hänen äiti rakastaa häntä niin paljon enemmän kuin itseään ja sen takia halusi antaa hänelle mahdollisuuden hyvään elämään.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Ohjaajat keskustelevat ryhmäkodin asukkaiden kanssa heidän perhetilanteestaan ja lohduttavat ja neuvovat heitä heidän huolissaan. Ohjaajien kuvauksissa lapset ja nuoret tarvitsevat tukea myös suhteissaan ikätovereihinsa ja ystäviinsä. Ristiriitoja syntyy muun muassa eri maista kotoisin olevien lasten ja nuorten välille. Ohjaajat puhuvat asukkaiden kanssa syrjinnästä sekä ihmisarvosta ja kehottavat olemaan avoimia toistensa suhteen.

..jos näätte että joku nuoriki yksin, saattaa olla eri maasta että yks vaan ihminen jostakin maasta ja kaksikymmentä jostakin toisesta maasta, että **ottakaa mukaan**. Ottakaa, vaikka ei mitään, vaan istukaa televisioo katsomaan vaikka.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajien kuvausten mukaan ristiriitoja syntyy myös ryhmäkodin asukkaiden ja työntekijöiden välillä. Ongelmia selvitetään puhumalla ja ohjaajat korostavat, että ristiriitoihin pitää puuttua heti. Ohjaajat kehottavat lapsia ja nuoria asettumaan toisen asemaan ristiriitatilanteessa ja ymmärtämään miltä toisesta tuntuu tulla loukatuksi.

Turvapaikkaprosessi

Ryhmäkodin asukkaat tarvitsevat ohjaajien tukea turvapaikkaprosessin eri vaiheissa. Lapset ja nuoret kertovat ohjaajille kotimaansa tilanteesta ja tapahtumista sekä omista syistään lähteä turvapaikanhakijaksi. Lisäksi asukkaat kertovat pakomatkan aikana esiintyneistä ongelmista.

Ohjaajat antavat ryhmäkodin asukkaille tietoa prosessin etenemisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Ohjaajat kertovat ohjattaville esimerkiksi, että juhlapyhät hidastavat prosessin etenemistä, tai että turvapaikanhakijoiden prosessit etenevät eri tavoin, eikä niitä voi ajallisesti verrata toisiinsa. Ohjaajat kertovat myös, että turvapaikkaprosessissa hakijalta ei salata asioita. Kuvauksissa ohjaajat kertovat asukkaille, ettei hakija itse, eikä ryhmäkodin henkilökunta pysty vaikuttamaan turvapaikkamenettelyn etenemiseen tai saatavaan päätökseen.

Ohjaajat kyselevät hakijan prosessin etenemistä eri viranomaisilta ja välittävät hakijan kyselyitä omasta tilanteestaan eteenpäin. Seuraavassa ohjaaja auttaa nuorta kirjoittamaan kirjettä kansainväliseen henkilöhakuun hänen isänsä löytämiseksi.

Hän halus tehdä henkilöhaun (isästä), mutta hän ei osannu sitä paperii täyttää ja hän multa apuu ja siinä piti kirjottaa kirje. Hän oli semmosessa kunnossa siinä vaiheessa että ei pystyny kirjottamaan, että hän saneli, kun mä kirjoitin häntä.

Miesohjaaja, haastattelu

Oleskeluluvan odottaminen turhauttaa ryhmäkodin asukkaita. Ohjaajat lohduttavat lapsia ja nuoria kertomalla että muistakin ryhmäkodin asukkaista tuntuu samalta. He kertovat myös, että maahan saapuminen ja odottelu ovat vain yksi ohimenevä vaihe asukkaan elämässä.

Tulevaisuuden suunnittelu

Ryhmäkodin asukkaiden psyykkistä tukemista ohjaajien mukaan on myös tulevaisuuden suunnittelu lasten ja nuorten kanssa. Ohjaajat kannustavat asukkaita uskomaan tulevaisuuteen ja suunnittelemaan oman perheen perustamista.

Sanoin hänelle, sinulla ei ole perhettä, mutta voit perustaa oman perheen, saat vaimon ja lapsia ja sitten teet parhaasi vanhempana, joten pidä huolta itsestäsi että sinulla on elämä.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajat neuvovat lapsia ja nuoria ajattelemaan perheitään kotimassaan ja jaksamaan heidän vuokseen. Ohjaajien mukaan lapsen menestys koulussa ja elämässä auttaa myös heidän perheitään. Tulevaisuuden suunnittelussa ohjaajat ottavat huomioon myös sen, että nuori ei välttämättä saa oleskelulupaa Suomeen.

Hänen tukemisensa perustui keskusteluihin, joissa mietimme hänen tulevaisuuttaan ja mahdollisuuksiaan. Käännytyksen varalta tuin häntä myös valmistautumisessa pärjäämiseen toisessa maassa. Keskustelimme esimerkiksi työnhausta ja englannin kielen opiskelusta sekä hänen voimavaroistaan pärjätä itsenäisesti tulevissa elämäntilanteissa. Tärkeää oli painottaa, että mahdollisen käännytyksen toteuduttua nuorella olisi monia keinoja selvittää etukäteen vaikealta tuntuvasta tilanteesta.

Naisohjaaja, kirjallinen kuvaus

Ohjaajat tukevat nuorten elämänhallintaa kannustamalla heitä koulunkäyntiin ja harrastuksiin. Kuvauksissa ohjaajat kannustavat lapsia ja nuoria myös tutustumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin.

7.3 Ohjaaja

Tunteet

Lasten ja nuorten kohtaaminen ja heidän tukemisensa herättävät ohjaajissa monia tunteita. Kuvauksissaan ohjaajat kertovat kiintymyksestään lapsiin ja nuoriin. He ovat ylpeitä ja iloisia, kun asukkaat menestyvät elämässään. Tyytyväisyyttä ohjaajissa herättää hyvän suhteen luominen ryhmäkodin asukkaisiin ja se, että heistä tulee tärkeitä ihmisiä lasten ja nuorten elämässä.

...mun mielestä tietenkin parasta palautetta, mitä saa, on se, että oon voinu antaa ittestäni sellaisen kuvan että minun luo on **hyvä** tulla.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajat kokevat empatiaa ja myötätuntoa vaikeassa tilanteessa olevia lapsia ja nuoria kohtaan ja eläytyvät heidän kertomiinsa asioihin.

Siinä tuli sellasia aika arkoja juttuja, että siinä itellekin nousi tunteet tosi pintaan.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajien mukaan tunteet ovat olennainen osa ohjaajan työtä:

...ollaan ihmisten kanssa tekemisissä, että se on aina läsnä: ilo ja suru ja paha olot ja kaikki murheet. Sen suodattaminen vaan on se ongelma meille, että kuinka paljon sitä me annetaan apua, kuinka kauan me jaksetaan.

Naisohjaaja, haastattelu

Työn herättämät tunteet vaikuttavat myös ohjaajien jaksamiseen työssä, kuten ohjaaja edellisessä kuvailee.

Jaksaminen

Ohjaajat kertovat kuvauksissaan, kuinka lasten ja nuorten psyykinen tukeminen vaikuttaa heihin:

Muistan että kerran puhuin hänen kanssaan niin paljon että minulla oli päänsärky itselläni. Minun piti ottaa lääkettä, koska se oli niin intensiivistä keskittyä aiheeseen kokonaisuudessaan kerralla.

Miesohjaaja, haastattelu

Ohjaajat kertovat, että he eivät aina jaksa kuunnella lasten ja nuorten ongelmia ja keskustelujen jälkeen on "takki tyhjänä" eli väsynyt olo. Ryhmäkodin asukkaiden ongelmat jäävät myös pyörimään mieleen työajan ulkopuolella:

Mä toivon että tää ei nyt tässä kehity enemmän itsetuhoseks, mutta mulla on aikasemmin ollu näitä samankaltasia, jotka on seurannu tätä samaa kaavaa. Mä vaan nyt viime yönä mietin niitä, kun se tilanne jäi vaan niin kesken eilen, sitten ne kyllä on johtanu siihen että on ollu viiltelyä.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajat pohtivat kuvauksissa miten väsymys vaikuttaa omaan työntekoon:

Jos itse työntekijänä on väsynyt ja negatiivinen, joka totta kai on inhimillistä ja hyväksyttävää joskus, ei pahemmin pysty mitään tukea antamaan.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Ohjaajat pohtivat lisäksi muita ammatillisuuteen ja ammattietiikkaan liittyviä asioita kuvauksissaan.

Ammattieettinen pohdinta

Ohjaajat kantavat huolta ryhmäkodin lapsista ja haluavat auttaa heitä mahdollisimman hyvin. Samalla he pohtivat kuinka pitkälle auttamisessa voi mennä rikkomatta ammatillisuuden ja oman yksityisyytensä rajoja.

Vaikka ei sais antaa **puhelinnumeroa**, mutta mä annoin. Se oli yks aika semmosta niin vaikeeta, että mä luotin muutenkin tähän nuoreen enkä sanonu missä asun. Mutta mä sanoin että minä oon niin lähellä että jos on ihan **hirvee hätä** niin kyllä mä sitten tuun.

Naisohjaaja, haastattelu

Kuvauksissaan ohjaajat kertovat, että he ovat kutsuneet lapsia ja nuoria kotiinsa kylään. Vierailun perusteena on ryhmäkodin asukkaan yksinäisyys ja se, että hänellä ei ole läheisiä ja sukulaisia Suomessa, joiden luona vierailla. Ohjaajien mukaan heillä on aina inhimillinen velvollisuus auttaa vaikeassa tilanteessa olevia lapsia ja nuoria.

7.4 Ryhmäkoti

Puitteet ja toiminta

Kuvauksissaan psyykkisen tuen antamisesta ohjaajat kuvaavat ryhmäkodin toimintaa ja puitteita. Ryhmäkodissa asuu paljon asukkaita ja ohjaajien on otettava huomioon sekä yksilöt että koko ryhmä ohjaustyössään. Esimerkiksi pienen lapsen itku öisin ei saa häiritä muita asukkaita. Monikulttuurisessa asukasryhmässä on myös tärkeää huolehtia, että asukkaat tulevat hyvin toimeen keskenään. Ryhmäkodin asukkaiden määrä ja asumisaika vaihtelevat senhetkisen turvapaikanhakijamäärän mukaisesti.

Ohjaajilla on erilaisia työtehtäviä ryhmäkodissa. He laittavat ruokaa, tekevät kodinhoitotyötä, tulkkaavat keskusteluissa ja toimivat yövalvojina. Ohjaajat myös rajaavat kuvauksissaan omia työtehtäviään ja kertovat, että he eivät esimerkiksi voi toimia psykiatrina tai terapeuttina ryhmäkodin asukkaille. Tärkeänä tehtävänä ohjaajat pitävät yhdessäoloa asukkaiden kanssa. Ohjaajat eivät voi lukittautua toimistoon työvuoronsa ajaksi, vaan heidän pitää seurustella asukkaiden kanssa.

Hankalaksi ryhmäkodissa työskentelyssä ohjaajat kokevat sen, että he eivät ehdi viettämään aikaa ja kuuntelemaan lapsia ja nuoria niin paljon kuin he haluaisivat. Ryhmä-

koti ei myöskään välttämättä pysty tarjoamaan kaikille asukkaille tarpeeksi tukea, kuten ohjaaja seuraavassa tarkemmin kuvailee:

Meidän hoito ei oo riittävää ja meillä oli siihen aikaankin niin vähän ohjaajia... poika on ollu pitkään meillä ja hänet sijoitettiin lastenkotiin sitten. Siellä on vähän tiukemmat **säännöt**, että se ei päässy ihan noin vaan lähtemään. Meiltähän pääsi, meillä on avoimet ovet, ei me voida kieltää ketään lähtemästä pois. Totta kai me voimme sanoa että et saa lähteä sinne ja sinne, mutta tämä ei oo mikään vankila, emme voineet pitää häntä väkisin täällä. Meillä ei oo resursseja ja meillä ei oo laillisia keinoja.

Naisohjaaja, haastattelu

Ryhmäkodissa työskentely on myös miellyttävää ja mukavaa ohjaajien mielestä. Asukkaat viihtyvät ryhmäkodissa ja he tulevat hyvin toimeen työntekijöiden kanssa. Ohjaajien kuvauksen mukaan oman ryhmäkodin toiminnassa ei ole koskaan ollut isompia ongelmia.

Työyhteisö

Kokemuksissaan psyykkisen tuen antamisesta ohjaajat kuvaavat työskentelyään ohjaajakollegoidensa ja ryhmäkodin muiden työntekijöiden kuten terveydenhoitajan ja sosiaalityöntekijän kanssa.

Ohjaajien kuvausten mukaan ristiriitoja ohjaajakollegoiden kanssa aiheuttavat erimielisyydet ryhmäkodin asukkaiden kanssa. Lapset ja nuoret kertovat erimielisyyksistään toisille ohjaajille, jotka joutuvat selvittämään niitä. Ohjaajat kertovat, että toisen ohjaajan omaohjattava saattaa tulla läheisemmäksi itselle kuin varsinaiselle omaohjaajalle. Ohjaajat ovat toisinaan myös pettyneitä kollegoidensa toimintaan. Seuraavassa ohjaaja kertoo tytöstä, jonka pelkoa toiset ohjaajat eivät huomanneet.

...tyttö, joka oli hyvin, hyvin hämillään, kun hän tuli tänne meille ryhmäkotiin...Hän todellakin pelkäs sitä vielä tässä ryhmäkodin pihassa, kun hänet jätettiin **autoon**. Siinä oli kaks ohjaajaa siinä autossa ja he lähtivät ensin siitä autosta ja jättivät hänet yksin siihen autoon. Hän kertoi, että hän pelkäs vielä siinä vaiheessa, että hänet **tapetaan** täällä ja järkyttävistä lähtökohdista kun ensin ei ymmärrä että missä ollaan menossa.

Naisohjaaja, haastattelu

Toisaalta ohjaajat saavat tukea kollegoiltaan kuvaustensa mukaan. Ohjaajat keskustelvat yhdessä asukkaiden tilanteista ja jakavat tunteita vaikeissa ohjaustilanteissa. Ohjaajat kertovat myös, että he auttavat asukkaita yhtenä tiiminä, jonka jokaisen jäsenen puoleen voi kääntyä vaikeuksissa.

Kuvauksissaan ohjaajat kokevat, että he eivät saa tarpeeksi tietoa lasten ja nuorten asioista ryhmäkodin muilta työntekijöiltä.

Tietenkään mä en sitten oo saanu olla näissä missä on **psykologit ja sosiaalityöntekijät** ja muut antamassa apua, niin en sitten tiedä ihan tarkalleen ihan näitä.

Naisohjaaja, haastattelu

Ohjaajat välittävät asukkaiden viestejä toisille työntekijöille sekä toistavat lapsille ja nuorille muiden työntekijöiden viestejä, jos he eivät muista tai eivät ole ymmärtäneet niitä. Ohjaajat myös neuvovat ryhmäkodin asukkaita keskustelemaan asioistaan esimerkiksi terveydenhoitajan kanssa. Ohjaajien kuvauksen mukaan ohjaajat ovat enemmän tekemisissä asukkaiden kanssa kuin muut ryhmäkodin ammattiryhmät.

Yhteistyökumppanit

Kuvauksissaan psyykkisen tuen antamisesta ohjaajat kertovat kokemuksiaan työskentelystä yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyökumppaneita ovat muun muassa lasten ja nuorten edustajat. Ohjaajat keskustelevat edustajien kanssa asukkaiden turvapaikkaprosessin etenemisestä. Lapset ja nuoret voivat kuvausten mukaan olla tyytymättömiä edustajaansa ja valittavat siitä ohjaajille. Toisaalta ryhmäkodin asukkaat valittavat ryhmäkodin toiminnasta yhteistyökumppaneille.

Hän alkoi kääntymään ulkopuolisten puoleen, esim. tukihenkilöt, ystävät, opettajat, muu koulun henkilökunta ja sai heidät vakuuttumaan, että hänen sairauttaan ei oteta (ryhmäkodissa) todesta.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Muita ohjaajien mainitsemia yhteistyökumppaneita ovat perheneuvola ja kriisikeskus. Ohjaajien kuvauksen mukaan näihin paikkoihin voi olla vaikea saada varattua aikoja.

Ryhmäkodin ohjaajat tekevät yhteistyötä myös asukkaiden opettajien kanssa ja opettajat välittävät viestejä lasten ja nuorten voinnista:

Tilanne pahentui, ja opettaja soitti ryhmäkodille muutaman kerran, ja kertoi että poika on nukkunut sikeästi koulussa eikä ole voinut osallistua opetukseen.

Naisohjaaja, kirjoitettu kuvaus

Ohjaajien kuvausten mukaan opettaja on muutenkin tärkeä henkilö lasten ja nuorten elämässä.

7.5 Ryhmäkodin jälkeen

Ohjaajat kuvaavat myös nuorten oleskeluluvan saantia ja perheenyhdistämisprosessin aloittamista. Lisäksi he kertovat, että entiset asukkaat pitävät yhteyttä ryhmäkotiin muuttuaan pois sieltä ja kertovat kuulumisiaan.

Hän on mennyt autokouluun ja vielä tämmösellä kelillä. Ja sitten ei oo tästä kauankaan aikaa, kun se sano et hän on ajatellu että hän ensin laitaa auton ennen kuin hän laittaa sen oman asunnon. Ja sitten vielä myös huippua on se että nyt vuoden alussa hän pääsi opiskelemaan.

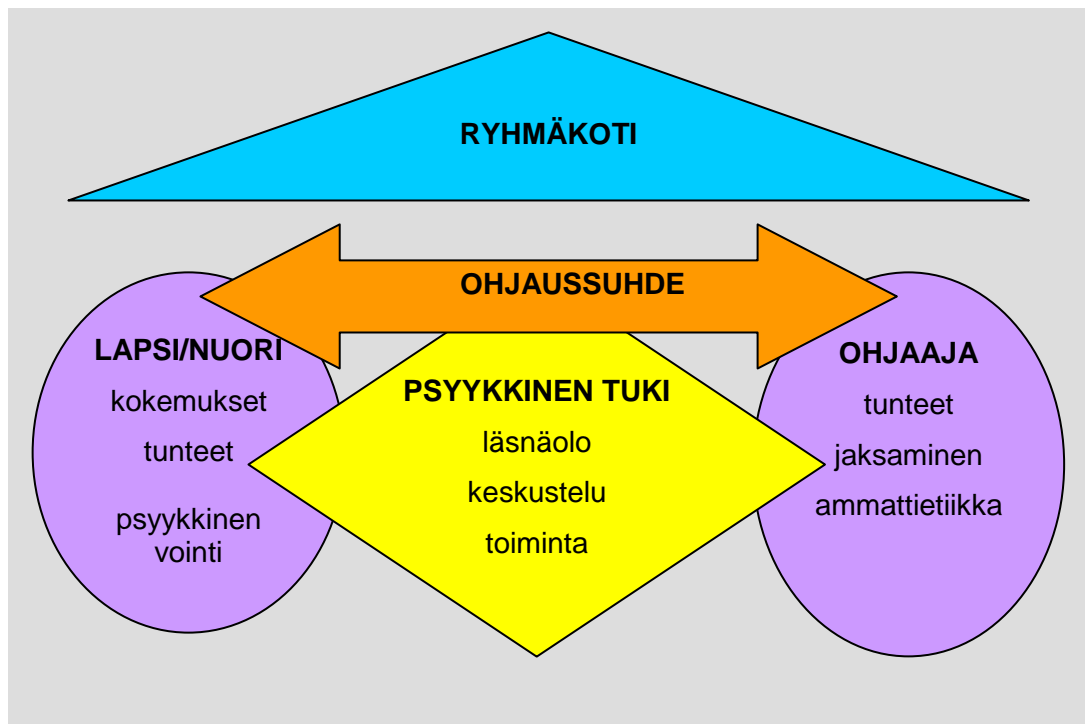
Naisohjaaja, haastattelu

Ryhmäkodin jälkeiset kuvaukset eivät vastaa tutkimuskysymyksiini ryhmäkotivaiheessa elävien lasten ja nuorten psyykkisestä tukemisesta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää millaisia kokemuksia ryhmäkodin ohjaajilla on alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden psyykkisestä tukemisesta. Lisäksi halusin selvittää mitä psyykinen tuki on ryhmäkodin ohjaajan työssä. Tutkin näitä kysymyksiä ohjaajien kertomista tapauskuvauksista. Tapauskuvauksissa ohjaajat kertoivat miten he ovat antaneet psyykkistä tukea lapsille ja nuorille. Vastauksena tutkimuskysymyksiini sain ohjaajien kokemuksia ja näkemyksiä lasten ja nuorten psyykkisestä tukemisesta. Näitä kokemuksia ja näkemyksiä olen tulkinut teoreettisen tiedon ja omien kokemusteni perusteella.

Seuraavassa kuviossa (KUVIO 1) esitän ryhmäkodin ohjaajien kokemukset lasten ja nuorten psyykkisestä tukemisesta sekä psyykkisen tuen sisällön teoreettisena mallina.

KUVIO 1. Teoreettinen malli psyykkisestä tukemisesta ryhmäkodin ohjaajan työssä.

Ryhmäkodin ohjaajien kokemukset psyykkisestä tukemisesta koskevat **lapsia ja nuoria** sekä heidän työskentelyään **ohjaajana**. Lisäksi he kertovat kokemuksistaan **ryhmäkodista** työympäristönä. Psyykkisen tuen ydin on ohjaajan ja ohjattavan välinen **ohjaussuhde**. Ohjaajan ja ohjattavan välinen ohjaussuhde mahdollistaa psyykkisen tukemisen ja samalla ohjaussuhteen olemassaolo itsessään toimii **psyykkisenä tukena** ryhmäkodissa asuvalle lapselle tai nuorelle.

Ohjaajien kuvaamat lapset ja nuoret läpikäyvät pakolaisuuden kokemuksia (Pentikäinen 2005) lähtiessään kotimaastaan, matkustaessaan ja saapuessaan Suomeen turvapaikanhakijoina. Elämä turvapaikanhakijana on epävarmaa ja prosessin etenemisen odottaminen turhauttaa lapsia ja nuoria. Ryhmäkodin asukkaat oirehtivat psyykkisesti. Heillä esiintyy psyykkisiä häiriöitä kuten ahdistusta, masennusta ja itsetuhoisuutta. Lapset ja nuoret käyvät ryhmäkodissa asuessaan läpi ristiriitaisia tunteita ja tunteet ovat sidoksissa heidän psyykkisiin oireisiin ja häiriöihinsä.

Nämä kokemukset vastaavat aikaisempien tutkimusten (Sourander 2007; Helander - Mikkonen 2002; Rea 2002) tuloksia yksintulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista. Lapsilla ja nuorilla on raskaita kokemuksia kotimaassaan ja matkallaan Suomeen. Raskaat kokemukset liittyvät kotimaan vaikeisiin olosuhteisiin, mutta myös perheen sisäisiin ongelmiin.

Suomessa ryhmäkodin asukkaat elävät tavallista elämää käyden koulua ja tutustuen ikätovereihinsa. Kuvauksissaan ohjaajat kertovat lapsista ja nuorista, jotka käyvät läpi ikätasoisiaan ongelmia ja sen lisäksi elämäntilanteeseensa liittyviä erityisiä haasteita. Ystävyysuhteet ryhmäkodissa ovat lapsille ja nuorille tärkeitä, mutta myös ristiriidat ihmissuhteissa ja etninen syrjintä ovat tuttuja ilmiöitä ryhmäkodin asukkaille. Ryhmäkodissa asuu ryhmä lapsia ja nuoria, joilla on erilaisia kokemus- ja kulttuuritaustoja. Ohjaajan työssä pitää ottaa huomioon asukkaat myös ryhmänä. Lapsia ja nuoria tuetaan yksilöinä, mutta samalla heidän toimimistaan ja viihtymistään ryhmäkodin yhteisössä pitää tukea. Erityisesti kulttuurisiin ristiriitoihin puututaan ja niitä selvitetään.

Ryhmäkodin lasten ja nuorten kohtaaminen herättää ohjaajissa ajatuksia ja tunteita. Ohjaajat pohtivat kuvauksissaan omaa jaksamistaan ja ammattietiikkaansa. Ohjaajat kiintyvät ryhmäkodin lapsiin ja nuoriin sekä eläytyvät heidän elämäntilanteeseensa. He kokevat tyydytystä, mutta myös väsymystä ja turhautumista työssään. Työssä heränneet tunteet ja työn raskaaksi kokeminen ovat yhteydessä toisiinsa, kuten Juhilakin (2006) toteaa. Lasten ja nuorten yksinäisyys ja turvattomuus herättävät ohjaajissa eettistä pohdintaa auttamisen velvollisuudesta ja lähimmäisenä olosta. Ohjaajat ylittävät työssään ammattieettisiä rajoja tukeakseen lasta ja nuorta enemmän. Yksityisyyden rajojen säilyttäminen on haastavaa ryhmäkodin ohjaajan työssä.

Ohjaajat kuvaavat ryhmäkotia työympäristönä ja yhteistyötä kollegoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Ohjaajat kokevat kiirettä ja riittämättömyyden tunnetta työssään. Ohjaajan työssä ei ole tarpeeksi aikaa kohdata asukkaita ja ohjaajia on työmäärään nähden liian vähän. Puutteellisesti mitoitettu työmäärä vaikeuttaa ohjaajan työtä ja on yleisestikin sosiaalialan työn ongelma (Juhila 2006).

Ohjaajat kuvaavat työryhmässä työskentelyn olevan voimavara ja he tuntevat yhteenkuuluvuutta ohjaajakollegoidensa kanssa. Vuorovaikutuksessa työryhmän ja yhteistyökumppaneiden kanssa esiintyy kuitenkin myös ongelmia. Lasten ja nuorten turhautuminen ja ristiriidat siirtyvät työntekijöiden selvitettäväksi ja tieto asukkaiden asioista ei kulje työryhmän sisällä.

Psyykkisen tuen keskeisin elementti on ohjaussuhde. Suhteen syntyminen ja olemassaolo ovat edellytyksiä psyykkiselle tukemiselle ryhmäkodin ohjaajan työssä. Ohjaajat antavat psyykkistä tukea varsinkin omaohjaajasuhteessa. Punamäen (2000) sekä Rean (2002) tutkimusten mukaan nuoret turvapaikanhakijat tarvitsevat juuri turvallista suhdetta aikuiseen. Ryhmäkodin lapset ja nuoret tarvitsevat tukea ihmissuhteissa,

psykkisessä voinnissaan, turvapaikkaprosessissa ja tulevaisuuden suunnittelussa. Ohjaajien antama psyykkinen tuki on keskustelua sekä toimintaa, mutta ennen kaikkea läsnäoloa lasten ja nuorten elämässä.

Ohjaussuhteen muodostumisessa ja suhteen vuorovaikutuksessa ilmenee myös haasteita ohjaajien kokemusten mukaan. Luottamus ohjaajan ja ohjattavan välillä ei synny helposti ja lapset ja nuoret kohdistavat negatiivisia tunteita ohjaajia kohtaan. Yhteisen kielen puuttuminen ja kulttuurien erot vaikuttavat ohjaussuhteen sujuvuuteen. Yhteisestä kielestä ja kulttuurista on hyötyä ohjaussuhteessa, mutta inhimilliseen kanssakäymiseen ja läsnäoloon ei kuitenkaan aina tarvita kieltä.

Kaikkia lapsia ja nuoria ei pystytä tukemaan riittävästi ohjaajien ja ryhmäkodin toiminnalla. Tällaisissa tapauksissa psyykkistä tukea on ohjata lapsi tai nuori ryhmäkodin ulkopuoliseen hoitoon. Samoihin päätelmiin ovat tulleet myös Sourander (2007) sekä Helander ja Mikkonen (2002).

Ryhmäkodin ohjaajat hoitavat omalle työtehtävälleen (Alaikäisten vastaanotto toiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009) ja sosiaalialan ohjaajalle (Kaljonen 2008; Horsma 2004) asetettuja tehtäviä. Psyykkistä tukemista ei ole suoraan määritelty sosiaaliohjaajan eikä ryhmäkodin ohjaajan tehtäväksi. Psyykkisesti oirehtivien lasten ja nuorten tukeminen on kuitenkin merkittävä osa ryhmäkodin ohjaajan työtä.

9 POHDINTA

Tutkimusprosessini aikana näkemykseni ryhmäkodin ohjaajien merkityksellisestä roolista yksintulleiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten elämässä vahvistui. Ohjaajien kokemukset ryhmäkodin asukkaista ja heidän parissaan tehtävästä työstä olivat hyvin samanlaisia Suomen eri ryhmäkodeissa. Erityisesti lasten ja nuorten psyykkinen oirehdinta sekä tuen tarve tulivat esiin tutkimuksessani.

Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat sosiaalialan asiakasryhmä, jolla on erityispiirteitä verrattuna samanikäisiin suomalaislapsiin. Monilla turvapaikanhakijalapsilla ja -nuorilla on kokemuksia sodasta, sen uhasta ja hyvinkin raa'asta väkivallasta sekä hyväksikäytöstä kotimaassaan. Lähdettyään turvapaikanhakijoiksi he joutuvat turvautumaan laittomiin keinoihin kuten ihmissalakuljetukseen matkustaessaan maasta toiseen. Laittomasti matkustavat nuoret turvapaikanhakijat altistuvat matkallaan uudelleen epäinhimilliselle kohtelulle ja pahimmillaan hengenvaaralle. Näiden asioiden kohtaaminen turvapaikanhakijoiden parissa tehtävässä työssä edellyttää työntekijöiltä tietoa ja

ymmärrystä sekä keinoja käsitellä työn herättämiä tunteita.

Ryhmäkodin asukkaat ovat turvapaikanhakijoita, mutta samalla myös lapsia ja nuoria, joilla kaikilla on omat yksilölliset tarpeensa ja elämänkokemuksensa. Tutkimuksessani korostuivat ohjaajien kokemukset lasten ja nuorten psyykkisistä oireista ja häiriöistä. Turvapaikanhakuprosessi ja traumaattiset kokemukset menneisyydessä ovat merkittävä osa lasten ja nuorten elämää, mutta samalla siihen kuuluu myös ystävyys- ja seurustelusuhteita, koulunkäyntiä ja harrastuksia. Lasten ja nuorten elämässä on siis myös positiivisia ja onnellisia kokemuksia, jotka eivät tulleet esille tässä tutkimuksessa.

Tutkimukseni kuvaa ohjaajien kokemuksia työstään sekä minun tulkintojani näistä kokemuksista. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti se kuvailee ilmiötä, mutta ei kerro tyhjentävästi, mitä psyykinen tuki ja tukeminen ovat ryhmäkodin ohjaajan työssä. Keräsin tutkimusaineistoni vuoden 2008 lopussa ja 2009 alussa. Silloin ryhmäkoteja oli Suomessa kuusi ja ohjaajia noin 110. Tutkimukseeni osallistui yhteensä 18 ohjaajaa kaikista kuudesta ryhmäkodista. Osallistuneiden ohjaajien määrä oli suhteellisen pieni verrattuna ohjaajien kokonaismäärään. Lisäksi Suomen ryhmäkotien ja ohjaajien määrä on lisääntynyt huomattavasti tämän ajankohdan jälkeen. Tutkimukseni antaa siis katsauksen tutkimukseen osallistuneiden ohjaajien kokemuksista tänä kyseisenä ajankautena.

Psyykinen tuki käsitteenä on vielä tämänkin tutkimuksen jälkeen moniselitteinen. Ohjaajien kokemukset kuvasivat psyykkisesti oirehtivien ryhmäkodin asukkaiden tukemista ja tässä tutkimuksessa kutsun sitä psyykkiseksi tueksi. Eri tavalla tulkittuna psyykkistä tukea voi kutsua myös psykososiaaliseksi tueksi, ohjaamiseksi tai yksinkertaisimmillaan sosiaalialan työksi!

Kokemukseni ja tietoni ryhmäkodin ohjaajan työstä vaikuttivat tutkimusprosessin kulkuun monessa eri vaiheessa. Ne vaikuttivat tutkimusaiheen valintaan, tutkimuskysymysten muotoiluun, aineiston keruuseen, analyysiin sekä tulkintaan. Työkokemukseni auttoi minua eläytymään ohjaajien kokemuksiin, mutta samalla minulla oli vahvat ennako-oletukset tutkimuksen tuloksista.

Tätä tutkimusta voi käyttää apuna ryhmäkotien ja ohjaajien työn kehittämisessä. Toivon, että se herättää keskustelua yksintulleiden turvapaikanhakijoiden tarpeista ryhmäkodissa sekä ohjaajien työstä ja työssäjaksamisesta. Lasten ja nuorten psyykkiset oireet ja häiriöt ovat normaaleja reaktioita heidän elämäntilanteeseensa. Samoin ohjaajien ajoittainen väsymys ja ammatillisten rajojen ylitykset ovat ymmärrettäviä seurauksia

henkisesti kuormittaviin työtilanteisiin. Ohjaajat tarvitsevatkin tuekseen työnohjausta ja koulutusta mielenterveysasioista.

Tämän tutkimuksen ja omien kokemusteni perusteella voin sanoa, että yhteistyö ja tiedon jakaminen helpottavat turvapaikanhakijoiden vastaanottotyötä. Yhteistyötä pitää kehittää monella tasolla. Ryhmäkodeissa pitää kehittää tiedonkulkua ohjaajien ja koko moniammatillisen tiimin kesken. Samoin yhteistyötä ryhmäkodin asukkaiden viranomais- ja läheisverkoston kanssa pitää tehostaa.

Ryhmäkotien työntekijöillä on paljon osaamista ja asiantuntijuutta alaikäisten yksintulneiden turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelystä. Tämä tutkimus tuo omalta osaltaan esiin ohjaajien kokemuksia ja osaamista. Ryhmäkotien osaamista pitäisi kuitenkin jakaa vielä enemmän. Ryhmäkodeilla on yhteinen asiakaskunta ja sama asiakas saattaa asua turvapaikkaprosessinsa aikana useassa eri ryhmäkodissa. Lapsen ja nuoren edun mukaista on, että häntä koskevat tiedot kulkevat sujuvasti eri ryhmäkotien välillä. Ryhmäkodeilla on lisäksi monia toimivia työkäytäntöjä, jotka voivat toimia mallina toisten yksiköiden kehittämisessä.

Ohjaajien ja omaohjaajien roolia psyykkisesti oirehtivien lasten ja nuorten tukemisessa on mahdollista vahvistaa ryhmäkotien työssä. Ohjaajat pystyvät havainnoimaan lasten ja nuorten hyvinvointia ryhmäkodin arjessa. Reagoimalla psyykkisiin oireisiin mahdollisimman nopeasti ja välittämällä niistä tietoa koko työryhmälle, oireita pystytään tarkkailemaan ja osittain myös ehkäisemään psyykkisten häiriöiden syntymistä. Monia oireita pystytään lieventämään tavallisella keskustelulla, syömisen ja nukkumisen säännöllisellä sekä mielekkäällä tekemisellä kuten urheilulla.

Joidenkin psyykkisten häiriöiden hoidossa tarvitaan lisäksi lääkitystä, terapiaa ja sairaalahoitoa. Vakavasti traumatisoituneet ja psyykkisesti sairaat turvapaikanhakijalapsen ja -nuoret tarvitsevat erikoistunutta psykiatrista hoitoa ja valvontaa, mitä kuitenkin on vaikea saada. Suomeen tarvittaisiin turvapaikanhakijalasten ja -nuorten psykiatriseen hoitoon erikoistunut taho, joka voisi hoitaa lapsia ja nuoria sekä antaa konsultaatioapua muille alaikäisiä turvapaikanhakijoita hoitaville yksiköille.

Eri-ikäisten lasten ja nuorten psyykkisen tuen ja ohjauksen tarpeissa on merkittäviä eroja. Esimerkiksi alle kouluikäiset ja lähes täysi-ikäiset nuoret reagoivat eri tavoin elämäntilanteensa haasteisiin. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia eroja on eri-ikäisten lasten ja nuorten tukemisessa. Samoin olisi mielenkiintoista selvittää eroja tyttöjen ja poikien tuen tarpeessa. Tärkeää olisi myös selvittää, miten

alaikäisinä yksin Suomeen tulleet turvapaikanhakijat voivat turvapaikkaprosessin päättyessä ja mahdollisen oleskeluluvan saamisen jälkeen.

Psyykkisen tukemisen ja ohjaajien kokemusten tutkiminen on ollut mielenkiintoinen ja ajatuksia herättävä prosessi. Tutkiessani ohjaajien kokemuksia olen saanut uusia näkökulmia työhöni ryhmäkodin ohjaajana. Prosessin aikana olen pohdiskellut myös omia kokemuksiani psyykkisesti oirehtivien lasten ja nuorten tukemisesta. Olen saanut vahvistusta omaan ammattitaitooni ja toivon että tutkimuksestani on hyötyä muille turvapaikanhakijoiden vastaanottotyön ammattilaisille.

LÄHTEET

- Alaikäisen turvapaikanhakijan vastaanotto 2009. Maahanmuuttoasioiden toimintakäsikirja (Manu). Päivitetty 5.10.2009.
- Alaikäisten vastaanoton hallinto, ohjaus ja suunnittelu 2009. Maahanmuuttoasioiden toimintakäsikirja (Manu). Päivitetty 3.6.2009.
- Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirjan luonnos 2009. Sisäasiainministeriö.
- Alaikäisyksiköt ja alaikäisten palvelut 2009. Maahanmuuttoasioiden toimintakäsikirja (Manu). Päivitetty 3.6.2009.
- Alasuutari, Pertti 1993: Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Anis, Merja 2008: Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008. Helsinki: Väestöliitto.
- Anttila, Pirkko 2006: Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi Oy.
- Anttila, Pirkko 2007: Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Artefakta 19. Hamina: Akatiimi Oy.
- Ayotte, Wendy 2000: Separated children coming to western Europe. Why they travel and how they arrive. London: Save the children.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010. Verkkodokumentti. <<http://www.elykeskus.fi/fi/Sivut/default.aspx>>. Luettu 25.1.2010.
- Eskola, Jari - Suoranta, Juha 1999: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3.painos. Tampere: Vastapaino.
- Eurodac - sormenjälkirekisteri turvapaikanhakijan avuksi 2003. Euroopan komission oikeus- ja sisäasioiden pääosaston tiedotus- ja viestintäyksikkö. Verkkodokumentti. Päivitetty tammikuu 2003. <www.pakolaisneuvonta.fi/files/eurodac.pdf>. Luettu 24.2.2009.
- Euroopan muuttoliikeverkosto 2009. Yksintulleet - näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa. Helsinki: Maahanmuuttovirasto.
- Euroopan Unionin Neuvoston asetus 343/2003. Annettu Brysselissä 18.2.2003.
- Foundations Separated Children 2004. Action for the Rights of Children (ARC). Verkkodokumentti. <www.savethechildren.net/arc/files/c_sepchil.pdf>. Luettu 23.3.2009.
- Hall, Stuart 2003: Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Lehtonen, Mikko - Löytty, Olli (toim.): Erilaisuus. Jyväskylä: Vastapaino. 85–128.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden tehtävien siirtämistä Maahanmuuttovirastoon koskevaksi lainsäädännöksi HE 78/2009. Annettu Helsingissä 29.5.2009.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2001: Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, Juhani - Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin

2. Näkökulmia aloittelevalla tutkijalla tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 116–132.

- Heikkinen, Tuomo 2007: Vastaanotosta kotoutumiseen. Perustietoa turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kanssa työskenteleville. Työhallinnon julkaisu 381. Työministeriö.
- Helander, Reetta - Mikkonen, Anna 2002: Ikävä äitiä. Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E13/2002. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos.
- Henriksson, Markus - Lönnqvist, Jouko 2001: Psykkiset kriisit, sopeutumishäiriöt ja stressireaktiot. Teoksessa Lönnqvist, Jouko - Heikkinen, Martti - Henriksson, Markus - Marttunen, Mauri - Partonen, Timo: Psykiatria. Helsinki: Duodecim. 278–304.
- Hofstede, Geert 1993: Kulttuurit ja organisaatiot. Mielen ohjelmointi. Porvoo: WSOY.
- Honkakoski, Arja 2005: Sosiaaliohjauksen käsite – jäännös vai mahdollisuus sosionomin (AMK) koulutuksen jäsentäjänä? Janus 13 (2). 211–217.
- Horsma, Teija 2004: Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sosiaalihuollossa. Teoksessa Horsma, Teija - Jauhiainen, Elina (toim.): Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. 87–196.
- Huilla, Marja 2007: Turvapaikkamenettely Ulkomaalaisvirastossa. Teoksessa Heikkinen, Tuomo (toim.): Vastaanotosta kotoutumiseen. Perustietoa turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kanssa työskenteleville. Työhallinnon julkaisu 381. Työministeriö. 8–17.
- Hyvärinen, Matti - Löyttyniemi, Varpu 2005: Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna - Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 189–222.
- Ilman huoltajaa tulleet lapset Euroopassa - ohjelman suositukset 2004. Verkkodokumentti. Päivitetty 30.7.2007.
<<http://www.lapsitieto.fi/palve/kortti.phtml?type=c&id=159>>.
Luettu 19.3.2009.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kaljonen, Päivi 2008: Rinnalla kulkien asiakkaan asialla – sosiaaliohjaus sosiaalitoimiston aikuistyössä. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.): 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja tekijät. 49–61.
- Kristal-Andersson, Binnie 2000: Psychology of the refugee, the immigrant and their children. Development of a conceptual framework and application to psychotherapeutic and related support work. Department of Psychology. Lund: University of Lund.
- Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus 2007–2009 (KVTES) 2007. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. Annettu 9.4.1999.
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005/272. Annettu 29.4.2005.
- Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 323/2009. Annettu 8.5.2009.
- Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu 13.4.2007.
- Lau, Winnie - Thomas, Trang 2002: Psychological Well Being of Child and Adolescent Refugee and Asylum Seekers: Overview of Major Research Findings of the Past Ten Years. Verkkodokumentti. Päivitetty 11.6.2002. <http://www.humanrights.gov.au/human_rights/children_detention/psy_review.html>. Luettu 20.1.2009
- Lukkaroinen, Riitta 2005: "Muutos on pysyvä olotila". Turvapaikanhakijoiden vastaanotona järjestettävät palvelut ja niiden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Työpoliittinen tutkimus 292. Helsinki: Työministeriö.
- Lönnqvist, Jouko 2005: Traumaattisen psyykkisen kriisin kohtaaminen. Verkkodokumentti. http://www.ktl.fi/portal/suomi/pressihuone/ajankohtaista/traumaattisen_psyykkisen_kriisin_kohtaaminen/. Luettu 17.3.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2008. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat vuosina 1991–2008. Tilasto.
- Maahanmuuttovirasto 2009a. Turvapaikkapäätösten keskimääräiset käsittelyajat. Yksintulleet alaikäiset 1.1 - 31.12.2008. Tilasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 12.2.2009. < <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3702>>. Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2009b. Turvapaikkapäätösten keskimääräiset käsittelyajat 1.1 - 31.12.2008. Tilasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 12.2.2009. <<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3702>>. Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2009c. Pakolaiskiintiö. Verkkodokumentti. <<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476,2538>>. Luettu 6.3.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2009d: Yksintulleet alaikäiset kansalaisuuksittain 2008. Tilasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 12.2.2009. <<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>>. Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2009e. Tilastoanalyysit turvapaikka-asioista 1-6/2009. Verkkodokumentti. Päivitetty 5.8.2009. <<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>>. Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2009f. Turvapaikan hakeminen. Kaaviokuva. Verkkodokumentti. <<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476>>. Luettu 27.1.2010

- Maahanmuuttovirasto 2009g: Vastaanottokeskusten ohjauksen siirtyminen Maahanmuuttovirastoon. Tiedote vastaanottokeskuksille. Helsinki: Maahanmuuttovirasto.
- Maahanmuuttoviraston sanasto 2009. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=1998>>.
Luettu 24.2.2009.
- Maahanmuuttovirasto 2010a: Yksintulleet alaikäiset kansalaisuuksittain 2009. Alustava tilasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 13.1.2010.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>>.
Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2010b. Turvapaikkapäätösten keskimääräiset käsittelyajat. Yksintulleet alaikäiset 1.1 - 31.12.2009. Tilasto. Verkkodokumentti. <Päivitetty 13.1.2010. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=2580>>.
Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2010c. Turvapaikkapäätösten keskimääräiset käsittelyajat. 1.1 - 31.12.2009. Tilasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 13.1.2010.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=2580>>.
Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2010d: Turvapaikkapäätökset 1.1 - 31.12.2009. Alustava tilasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 13.1.2010.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>>.
Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2010e: Turvapaikkapäätökset 1.1 - 31.12.2009. Yksintulleet alaikäiset. Alustava tilasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 13.1.2010.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>>.
Luettu 26.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2010f: Turvapaikanhakijat. Henkilömäärä vuonna 2009. Alustava tilasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 13.1.2010.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>>.
Luettu 27.1.2010
- Maahanmuuttovirasto 2010g: Turvapaikanhakijoiden vastaanotto. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476,2791>>.
Luettu 27.1.2010.
- Maahanmuuttovirasto 2010h: Vastaanottojärjestelmä Suomessa. Verkkodokumentti.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476,2791,2792>>.
Luettu 27.1.2010.
- Markkanen, Leena 2007: Moniammatillisuuden haasteet ja työssä jaksaminen. Teoksessa Heikkinen, Tuomo (toim.): Vastaanotosta kotoutumiseen. Perustietoa turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kanssa työskenteleville. Työhallinnon julkaisu 381. Työministeriö. 60–65.
- Mason, Jennifer 2002: Qualitative interviewing: asking, listening and interpreting. Teoksessa May, Tim (toim.): Qualitative research in action. London: Sage. 225–241.

- Metsämuuronen, Jari 2006: Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp Ky. 16-77.
- Mielenterveystyö ja psykososiaalinen tukeminen 2002. Oulun vastaanottokeskuksen kehittämisprojekti vuosilta 1999–2002. Maahanmuuttoasiaa nro 8. Työministeriö.
- Mooten, Nalinie 2006: Making Separated Children Visible. The Need for a Child-Centred Approach. Dublin: Irish Refugee Council.
- Parsons, Annika 2010: Selvitys lapsen edun toteutumisesta turvapaikanhakija ja -pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. Julkaisusarja 6. Helsinki: Vähemmistövaltuutettu.
- Pentikäinen, Marja 2005: Loputon matka. Vietnamlaisien ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. Työpoliittinen tutkimus 274. Helsinki: Työministeriö.
- Psykososiaalinen sosiaalityö. 2008. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosweb. Sosiaalialan työmenetelmät. Verkkodokumentti. <www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/psyksostapa.htm>. Luettu 15.7.2008.
- Punamäki, Raija-Leena 2000: How to Help Children Experiencing traumatic Stress. An Evaluation of Long-term Effects of Psychosocial Assistance and International Solidarity Work. Helsinki: Stakes.
- Raunio, Kyösti 2004: Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Rauta, Asko 2005: Selvitys maahanmuuttajien mielenterveyspalvelujen tarpeesta ja saatavuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Rea, Avril 2002: Psychosocial Needs, Social Support and Estimates of Psychological Distress among Unaccompanied Refugee Minors in Ireland. Teoksessa Children first - Minors in the Asylum Process: A Training Programme for Officials. Helsinki: International Organization for Migration. 89–105.
- Saraneva, Kristina 2002: Trauma ja pakolaisuus. Psykoanalyttinen käsitys traumasta ja sen hoidosta pakolais- ja siirtolaiskohtaloissa. Teoksessa Haaramo, Soili - Palonen, Kirsti (toim.): Trauman monet kasvot. Psykkinen trauma sisäisenä kokemuksena. Pieksämäki: Therapie-säätiö. 49–96.
- Sarvimäki, Pirjo 2007. Sosiaalihuollon henkilöstö. Teoksessa Kananoja, Aulikki - Läheteinen, Martti - Marjamäki, Pirjo - Laiho, Kristiina - Sarvimäki, Pirjo - Karjalainen, Pekka - Seppänen Marjaana. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma. 189–202.
- Seitamaa-Hakkarainen, Piritä 1999: Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Verkkodokumentti. www.metodix.com. Luettu 27.7.2009.
- Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Sisäasiainministeriö 2009a: Näkökulmia turvapaikkapolitiikkaan. Kehitysehdotuksia ja pohjoismaista vertailua. Verkkodokumentti.

<[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/2fcbeaf321fa9534c22575c90025d031/\\$file/nakokulmia_turvapaikkapolitiikkaan_020609.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/2fcbeaf321fa9534c22575c90025d031/$file/nakokulmia_turvapaikkapolitiikkaan_020609.pdf)>. Luettu 28.8.2009.

Sisäasiainministeriö 2009b. Ministeri Holmlund: Maahanmuuttajanuorten hyvä kotoutuminen parantaa sisäistä turvallisuutta. Verkkodokumentti. Päivitetty 30.3.2009.

<www.poliisi.fi/intermin/bulletin.nsf/HeadlinesLinked/B26A1A4D6DA2D5EEC225758900471DE8>. Luettu 21.5.2009.

Sosiaalihuoltolaki 710/1982. Annettu 17.9.1982.

Sourander, Andre 2007: Turvapaikkaa hakevien pakolaislasten ja -nuorten mielenterveys. *Duodecim* 123 (4). 479–485.

Tietäväinen, Sirpa 2008: Palveluohjaus sosionomin osaamisalueena Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.): 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja tekijät. 173–189.

Tuomi, Jouni - Sarajärvi, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työministeriö 2000: Ammattietiikka ja ammatillinen suhtautuminen. Pohdintoja vastaanottokeskuksen työntekijöille. Maahanmuuttoasiaa 2000: 1. Työministeriö.

Ulkomaalaislaki 301/2004. Annettu Helsingissä 30.4.2004.

Viinamäki, Leena 2008 (toim.): 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja tekijät.

TUTKIMUSLUPA

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Espoon sosiaali- ja terveystoimen Hallintopalvelut/Tieto, laatu ja kehittäminen, myöntää tutkimusluvan Hanna Käköselle 16.7.2008 päivätyn tutkimuslupa-anomuksen mukaisesti aiheesta

Psykososiaalisen tuen antaminen ryhmäkodin ohjaajan työssä. Alaikäisten yksin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden tukeminen.

Edellytyksenä on, että tutkimuksen suorittaja/t ei/vät käytä saamiaan tietoja asiakkaan/potilaan tai hänen läheistensä vahingoksi eivätkä luovuta saamiaan henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pitävät ne salassa.

Tutkimustulokset tulee esittää niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Lisäksi on noudatettava henkilötietolaissa ja muualla lainsäädännössä olevia tutkimusrekistereitä koskevia säännöksiä.

Edellyttämme, että tutkija/t luovuttaa/vat sosiaali- ja terveystoimen Hallintopalvelut/Tieto, laatu ja kehittäminen -ryhmän käyttöön maksutta lopullisen tutkimusraportin.

Espoossa 6.8.2008

Lea Kontinen
vs. kehittämisspäällikkö

M 5/08

TUTKIMUSLUPA

Annan luvan tutkimuksen

Psykososiaalisen tuen antaminen ryhmäkodin ohjaajan työssä. Alakäisten yksin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden tukeminen

suorittamiseen **Kontiolahden** ryhmäkodin ohjaajien osalta ja olen tutustunut tutkimuksen tutkimussuunnitelmaan.

Paikka ja aika:

26.8.08 Kontiolahti

Allekirjoitus ja nimen selvennys:

Juha M. Taina Päivinen

TUTKIMUSLUPA

Annan luvan tutkimuksen

Psykososiaalisen tuen antaminen ryhmäkodin ohjaajan työssä. Alaikäisten yksin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden tukeminen

suorittamiseen **Oravaisten** ryhmäkodin ohjaajien osalta ja olen tutustunut tutkimuksen tutkimussuunnitelmaan.

Paikka ja aika:

Oravais 12.8.2008

Allekirjoitus ja nimen selvennys:

Micaela Nykvist

MICAELA NYKVIST
v.s JOHTAJA

TUTKIMUSLUPA

Annan luvan tutkimuksen

Psykososiaalisen tuen antaminen ryhmäkodin ohjaajan työssä. Alakäisten yksin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden tukeminen

suorittamiseen **Oulun** ryhmäkodin ohjaajien osalta ja olen tutustunut tutkimuksen tutkimussuunnitelmaan.

Paikka ja aika:

Oulu 18.8.2008

Allekirjoitus ja nimen selvennys:

[Handwritten signature]
Katja Korhomainen
joutaja

TUTKIMUSLUPA

Annan luvan tutkimuksen

Psykososiaalisen tuen antaminen ryhmäkodin ohjaajan työssä. Alaikäisten yksin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden tukeminen

suorittamiseen **Turun** ryhmäkodin ohjaajien osalta ja olen tutustunut tutkimuksen tutkimussuunnitelmaan.

Paikka ja aika:

Turku 14.7.2008

Allekirjoitus ja nimen selvennys:

[Handwritten signature]

JANA SINIO

YLÖJÄRVEN KAUPUNKI

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Perusturvajohtaja

03.09.2008

24 §

Vireillepanija

Käkönen Hanna

Asia

TUTKIMUSLUPA / KÄKÖNEN HANNA

Selostus asiasta

Hanna Käkönen suorittaa Helsingin ammattikorkeakoulussa sosi-
aalialan ylempää tutkintoa ja hän hakee tutkimuslupaa opinnäyte-
työtä "Psykososiaalisen tuen antaminen ryhmäkodin ohjaajan
työssä. Alaikäisten yksin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoi-
den tukeminen." varten.

Tutkimusta varten kerätään ryhmäkodin ohjaajien kirjoittamia ta-
pauskuvauksia psykososiaalisen tuen antamisesta omassa työs-
sään. Kuvausten perusteella selvitetään ohjaajien käsityksiä psy-
kososiaalisen tuen antamisesta. Ryhmäkodin toimintasuunnitel-
maa käytetään taustatietona tutkimusta varten.

Tutkimus on kertaluontoinen ja sen kokonaiskestoaika 29.8.2008
- toukokuu 2009.

Perustelut

Perusturvaosaston johtoryhmä on käsitellyt hakemuksen kokouk-
sessaan 27.8.2008 ja puoltaa tutkimusluvan myöntämistä edel-
lyttäen, että tutkimuksen tulos annetaan perusturvaosaston käyt-
töön.

Päätös

Myönnän anotun tutkimusluvan.

Päiväys ja allekirjoitus

Ylöjärvi 03.09.2008

Kari Virta

Perusturvajohtaja

JAKELU

Käkönen Hanna
perheryhmäkodin johtaja Järvinen Ritva

Oikaisuvaatimusohje

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen
Ylöjärven perusturvalautakunnalle, postitse: PL 22, 33471 YLÖJÄRVI,
neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisu-
vaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän
allekirjoitettava.

Julkisesti nähtävänä

9.9.2008

Lähetetty postitse

Lähetetty sisäisessä postissa

Maritta Martikainen, palvelusihteeri

KIRJALLISEN KUVAUKSEN OHJEISTUS**OLET OSALLISTUMASSA TUTKIMUKSEEN:**

*Psyykkisen tuen antaminen ryhmäkodin ohjaajan työssä.
Alaikäisten yksin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden tukeminen.*

SINUN TEHTÄVÄSI:

Kirjoita tapauskuvaus (case) omasta työstäsi ryhmäkodin ohjaajana. Kuvaa siinä tilannetta, jossa olet tukenut lasta tai nuorta psyykkisesti. Tuella tarkoitetaan tässä esimerkiksi keskustelua, muuta vuorovaikutusta tai toimintaa. Tapaus voi olla sellainen, joka on erityisesti jäänyt mieleesi tai kuvaa osuvasti työtäsi ryhmäkodin asiakkaiden parissa. Kirjoita vapaasti oman mielesi mukaan.

Kirjoita maksimissaan kaksi (2) yksipuoleista A4-kokoista paperia. Kuvauksissa sinun ei tarvitse kirjoittaa asiakkaasta tunnistetietoja (nimi, kotimaa yms.). Asiakkaan sukupuolen ja iän voit halutessasi mainita, jos se on kuvauksen kannalta olennaista.

Tutkimuksen suorittaa Hanna Käkönen opinnäytetyönä (laajuus 30 op) osana Metropolia ammattikorkeakoulun sosiaalialan ylemmän tutkinnon opintoja. Tutkimuksen tarkoituksena on ryhmäkotien ohjaajien työn kehittäminen ja siihen osallistuminen on vapaaehtoista.

Kuvaukset tallennetaan sähköisessä muodossa tutkijan käyttöön. Mahdolliset ryhmäkodin asiakkaita ja työntekijöitä koskevat tunnistetiedot tapauskuvauksissa jäävät vain tutkijan tietoon eikä niitä tuoda esille tutkimusprosessin aikana tai tutkimuksen loppuraportissa.

Lisätietoja: Hanna Käkönen

KIITOS OSALLISTUMISESTASI TUTKIMUKSEEN!

SUULLISEN KUVAUKSEN OHJEISTUS

Kerro tapauskuvaus (case) omasta työstäsi ryhmäkodin ohjaajana. Kuvaasiinä tilannetta, jossa olet tukenut lasta tai nuorta psyykkisesti. Tuella tarkoitetaan tässä esimerkiksi keskustelua, muuta vuorovaikutusta tai toimintaa. Tapaus voi olla sellainen, joka on erityisesti jäänyt mieleesi tai kuvaa osuvasti työtäsi ryhmäkodin asiakkaiden parissa. Kerro vapaasti oman mieleesi mukaan.

*PALAUTA TÄMÄ LOMAKE TUTKIJALLE YHDESSÄ TAPAUSKUVAVUUKSEN KANSSA,
kiitos!*

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUJAN

PERUSTIEDOT

- merkitse oikea vaihtoehto rastilla (X)

sukupuoli

nainen ___

mies ___

ikä

18-25v ___

26-35v ___

36-45v ___

46-55v ___

55v- ___

työtehtävä

työskentelen ohjaajana ryhmäkodissa ___

työskentelen ohjaajana sekä ryhmäkodissa että

perheryhmäkodissa ___

ryhmäkoti

Espoo ___

Kontiolahti ___

Oravainen ___

Oulu ___

Turku ___

Ylöjärvi ___

Tiedot kerätään tutkimusteknisistä syistä. Tutkimukseen osallistujien tunnistetiedot eivät tule esiin tutkimusraportissa.

*PALAUTA TÄMÄ LOMAKE TUTKIJALLE YHDESSÄ TAPAUSKUVAVUUKSEN KANSSA,
kiitos!*